

DE HUNNEPERS

Jaargang 54, juni 2025

JAARVERSLAG 2024-2025

AWN - afdeling 18 Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe

Voorwoord

Voor u ligt de 54ste jaargang van de Hunnepers, het jaarverslag over 2024-2025 van AWN18.

De Hunnepers van dit jaar omvat de gebruikelijke bijdragen:

- Verslag van algemene ledenvergadering van 28 mei 2024.
- Het jaarverslag over 2024-2025 van de secretaris.
- De verslagen van de in AWN18 actieve werkgroepen met hun overzicht van de in 2024 uitgevoerde veldverkenningen, begeleidingen en opgravingen.
- De jaarverslagen van de gemeentelijke archeologische diensten Apeldoorn en Zutphen. De archeologische dienst van de gemeente Deventer heeft helaas wegens tijdgebrek geen bijdrage geleverd.

Voor de laatste maal is een bijdrage van de regioarcheoloog Harry Pape opgenomen. Zijn opvolger Emile Eimermann stelt zich in dit nummer voor.

De functies van voorzitter en penningmeester zijn gecombineerd in de persoon van Chris Nieuwenhuize. Dit jaar hebben we een nieuwe medebestuurslid, Dirk Haasjes, kunnen begroeten. Een paar jonge bestuursleden met een frisse blik op oude en nieuwe activiteiten zijn welkom om het werk van de afdeling te kunnen voortzetten.

Gerard Tiemessen
Secretaris AWN18

Verslag van de algemene ledenvergadering 28 mei 2024

Gehouden in de Van Vlotenhof, Van Vlotenlaan 85, 7412 SC Deventer. Vanaf 19.30 uur tot 20.00 uur.

De presentielijst geeft aan dat de volgende personen aanwezig zijn:

Aly Dijkstra, Ineke Jansen, Peter van Hoeflaken, Patrick de Keijzer, Pim Alders, Monic Breed, Huib de Kruijf, Annemarie Brinkhorst, Herman Lubberding, Margriet Winter, Janiska de Wolde, Hans Brants, Wil van Bommel-van der Sluijs, Evert Kluin, Michel Kluin, Jan Venselaar, Michel Groothedde, , Gerard Tiemessen, Chris Nieuwenhuize.

Afwezig met kennisgeving

Gerard Arfman

Aanwezige bestuursleden

Chris Nieuwenhuize (interim-voorzitter/penningmeester), Gerard Tiemessen (secretaris), Gijsbert Jansen (bestuurslid)

1. Opening en mededelingen; vaststelling agenda

Chris Nieuwenhuize opent de vergadering en heet iedereen welkom. Heerde is toegevoegd aan AWN18.

2. Behandeling en vaststelling van:

2.1. Jaarverslag van de secretaris over 2023

Gerard Tiemessen geeft een korte toelichting. Er zijn geen opmerkingen. Het verslag wordt geaccordeerd.

3. Behandeling en (waar nodig) vaststelling van:

3.1. Financieel verslag van de penningmeester over 2023

De penningmeester geeft een toelichting, er zijn geen vragen.

3.2. Verslag van de kascontrolecommissie

De kascommissie heeft geconstateerd dat de financiële administratie op orde is en is akkoord met (de toelichting op) de jaarrekening, waarin de baten/lasten van de reguliere uitgaven en die van de werkgroepen afzonderlijk zijn gespecificeerd.

3.3. Begroting voor het jaar 2025

Geaccordeerd.

3.4. Voorlopige begroting 2026

Geaccordeerd.

3.5. Decharge van de penningmeester en bestuur

Op advies van de kascontrolecommissie verlenen de aanwezige leden de penningmeester en het bestuur decharge over het gevoerde financiële beleid.

4. Aanvulling van de kascontrolecommissie

De nieuwe kascommissie wordt gevormd door Huib de Kruijf en Janiska de Wolde. Reserve is Aly Dijkstra

5.1 Verkiezing en benoeming bestuursleden

Gerard Tiemessen (secretaris), Chris Nieuwenhuize en Gijsbert Jansen blijven aan.
Er hebben zich geen andere kandidaten gemeld.

6. Rondvraag

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

7. Sluiting van het huishoudelijk deel van de vergadering

Een ieder wordt bedankt voor zijn inbreng en de vergadering wordt gesloten.

In aansluiting op de vergadering is door Michel Groothedde een lezing gehouden over de nieuwste inzichten in de “crime scene Zutphen”, de Vikingaanval op Zutphen (met veel opgravingsresultaten uit stad en omgeving).

Jaarverslag van de secretaris over 2024-2025

Bestuur

Functie	Naam	Bestuurslid vanaf	Functie vanaf
Voorzitter Penningmeester	Chris Nieuwenhuize	25-01-2006	17-02-2016
Secretaris	Gerard Tiemessen	12-02-2014	12-02-2014
Bestuurslid	Gijsbert Jansen	Medio 2018	27-03-2019
Bestuurslid	Dirk Haasjes	Medio 2024	

Algemene ledenvergadering AWN18

De jaarlijkse ledenvergadering van AWN18 heeft plaatsgevonden op 28 mei 2024 (zie verslag).

Ledenaantallen

Het ledental in AWN18 blijft stabiel. AWN18 telt medio juni 2025 88 leden. Jaarlijks melden zich een aantal leden nieuwe leden aan en worden een aantal leden uitgeschreven. Overleden is de heer Wim Winterman, actief in Raalte en een groot kenner van (vuur)steen.

Uitbreiding AWN18 met gemeente Heerde

Op verzoek van enkele leden uit de gemeente Heerde, is deze gemeente voortaan ingedeeld bij AWN-18. Heerde past toch beter bij de gemeente aan de oostkant van de Veluwe zoals Apeldoorn, Epe en Voorst. Vanaf nu bestaat AWN-18 dus uit negen gemeentes. Dirk Haasjes uit Heerde is in de loop van 2024 toegetreden tot het bestuur.

Bestuur vertegenwoordiging

Chris Nieuwenhuize heeft zijn bestuurs activiteiten in de GAS (Gelderse Archeologische Stichting) beëindigd.

Gijsbert Jansen heeft de Werkgroep Apeldoorn (AWA) vertegenwoordigd in het Apeldoorns erfgoed-platform EPA), waarin een aantal malen per jaar overleg plaatsvindt met andere verenigingen over initiatieven op het vlak van Apeldoorns erfgoed.

Vergaderdata bestuur

Het bestuur heeft regelmatig vergaderd. Naast de lopende zaken als het zoeken naar geschikte onderwerpen voor lezingen (en de sprekers daarvoor), zijn projecten van de verschillende werkgroepen aan de orde geweest. Daarnaast was er aandacht voor de landelijke AWN ontwikkelingen en kennismaking met de regioarcheoloog. Helaas was het bestuur niet in de gelegenheid om deel te nemen aan de afgevaardigden dag en jaarvergadering van de AWN.

vergaderdata	
28-5-2024	jaarvergadering
21-8-2024	bestuursvergadering
16-10-2024	Kennismaking Heerde- Dirk Haasjes
13-11-2024	AWN-Toine Maas
4-12-2024	bestuursvergadering
29-1-2025	bestuursvergadering
19-3-2025	Kennismaking-Regio-archeoloog Emile Eimerman
8-5-2025	bestuursvergadering

Berichten en mededelingen

Van AWN landelijk en andere AWN-afdelingen worden zowel hardcopy als digitaal nieuwsbrieven en aankondigingen ontvangen. Deze berichten en mededelingen zijn digitaal doorgestuurd als dat functioneel is.

Project: Grooterkamp

Door de Saxion studente Michalja van de Berg is een afstudeerscriptie opgeleverd met de uitwerking van de aardewerkvondsten en sporen uit de ijzertijd. De scriptie werd 5 november 2024 verdedigd. Alle vondsten en de documentatie en eerdere uitwerkingen zijn door Huib de Kruijff en Gerard Tiemessen overgedragen en bevinden zich in het depot en beheer van de AWA.

Werkgroepen

In Apeldoorn, Deventer-Raalte, Eefde-Almen-Gorssel-Lochem en Heerde zijn werkgroepen actief. Hun activiteiten waren vooral gericht op deelname van de lokale leden van deze werkgroepen. Verwezen wordt naar de verslagen van de werkgroepen in de Hunnepers.

Werkgroep Apeldoorn AWA

De werkgroep Apeldoorn AWA komt met grote regelmaat bij elkaar. AWA werkt mee aan bureauonderzoeken en er worden veldkarteringen en/of bezoeken gebracht aan archeologische sites. Een deel van de metaalvondsten van het munitiedepot van Loenen zijn schoongemaakt om deze te kunnen conserveren.

Werkgroep Deventer/Raalte

In het gebouw van Archeologische Dienst Deventer komen zo nu en dan leden van de werkgroep Deventer/Raalte bij elkaar.

Werkgroep Archeologie gemeente Lochem

De informele werkgroep Archeologie heeft actieve deelnemers vanuit het Historisch Genootschap Lochem, Laren, Barchem, de Elfmarken en de AWN. Ze vormen daarmee ook in de praktijk de archeologische werkgroep van de beide Lochemse historische verenigingen.

Werkgroep Heerde

De gemeente Heerde is voortaan ingedeeld bij AWN-18. Heerde. Dirk Haasjes is de trekker van vele activiteiten in de gemeente. Er wordt actief samengewerkt met Historische Verenigingen, metaaldetectorgroepen en archeologische bedrijven.

Excursie Xanten 25 mei 2024

Het LVR-Römermuseum en het Archeologisch vertellen de geschiedenis van Colonia Ulpia Traiana, het Romeinse Xanten. Tien leden deden mee aan deze excursie. Een nederlandstalige beleider leidde ons door het museum. Op eigen gelegenheid werd het park en de stad Xanten bezocht.

De Colonia Ulpia Traiana [bron LVR]

Excursie Leiden 15 februari

Door 8 leden van onze afdeling is een bezoek aan de bronstijd tentoonstelling in het RMO te Leiden.

Website

Sinds het vertrek van Gabor Mooij naar Noord-Holland wordt een vervanger gezocht.

<https://www.awn-archeologie.nl/afdeling/zuid-salland-ijsselstreek-oost-veluwezoom/>

Het jubileumboek

Het jubileumboek kent inmiddels 2 drukken. Er is nog steeds vraag. Bestellen is nu echt niet meer mogelijk.

Lezing 28 mei 2024: Vikingen in Zutphen. Michel Groothedde

In de lezing gaat stadsarcheoloog Michel Groothedde in op de bijzondere archeologische vondsten die de afgelopen decennia zijn gedaan in Zutphen, Brummen, Voorst en Warnsveld en die de aanwezigheid van Vikingen ons gebied aantonen. Wat is er zoal gevonden? Wat was er in Zutphen dat de Vikingen aantrok om te plunderen en moorden? Wie had het hier voor het zeggen? Waar verbleven de Vikingen tijdens hun plundertochten? Waarop plunderden en moordden ze eigenlijk en hoe kwamen ze hier terecht? En als laatste: wat waren de gevolgen van de Vikingaanval op Zutphen?

Michel Groothedde is al sinds 1979 lid van de AWN-afdeling 18. In 1991 studeerde hij af aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is al ruim 32 stadsarcheoloog van Zutphen en hij promoveerde in 2013 aan de Leiden University op het onderwerp van de vroege stadsontwikkeling van Zutphen als machtscentrum.

Skelet van een slachtoffer van de Vikingaanval op Zutphen in 882. Foto Stedelijk museum Zutphen]

Lezing 15 januari 2025: Vuur van verandering. Stijn Arnoldussen

Ergens tussen 3000 en 2000 v. Chr kwamen prehistorische gemeenschappen in onze streken voor het eerst in contact met koper-legeringen. Dit materiaal, glanzend als goud maar – anders dan steen – opnieuw om te smelten, werd uiteindelijk het standaard metaal voor snijdende werktuigen.

Waarom duurde dit zo lang? Wat was er eigenlijk bekend bij de lokale gemeenschappen over de herkomst van brons ? En als het dan uiteindelijk lukte om grondstof of een object te verwerven, waarom werden deze dan in grote getallen achter gelaten in vennen en rivieren?

In zijn lezing neemt Stijn Arnoldussen ons mee in het proces van erts tot depositie en de vele verhalen die individuele bronsijdobjecten ons vertellen.

Stijn Arnoldussen is universitair hoofdocent aan de Rijksuniversiteit Groningen op het gebied van de late prehistorie. Hij werkte mee aan de huidige expositie “vuur van verandering” over de bronstijd in het Rijks museum van Oudheden.

Lezing 18 juni 2015. Wendelringen en andere halssieraden. Emile Eimermann

In aansluiting op de jaarlijkse ledenvergadering op 18 juni zal een lezing gehouden worden. Wendelringen en andere halssieraden uit met name de IJzertijd zullen worden besproken door Emile Eimermann. Emile Eimermann studeerde Pre- en Protohistorie van Noordwest-Europa in Leiden en werkte eerst in Turkije en later in Den Haag. Later heeft hij voor verschillende archeologische bedrijven gewerkt. Sinds 1 januari is hij regio-archeoloog voor een vijftal gemeentes in de Stedendriehoek (Brummen, Epe, Heerde, Lochem en Voorst). Zijn specialisme is die van de Brons- en IJzertijd.

Enkele jaren geleden werden bij het project Waalsprong, in Nijmegen-Noord, twee bronzen halssieraden gevonden in een crematiegraf. Deze zogenaamde wendelringen zijn zeldzaam, maar niet uniek. Beroemd zijn de twee halsringen die in de 19e eeuw werden gevonden bij het Bleekemeer in Uddel.

Archeoloog Emile Eimermann onderzocht de Nijmeegse sieraden, en maakte een studie van vergelijkbare vondsten onder andere van het grafveld op de Groevenbeekse heide in Ermelo en andere plekken op de Veluwe.

In zijn lezing zal hij meer vertellen over deze interessante sieraden.

Halsringen uit Uddel; Foto Rijksmuseum van Oudheden]

Even voorstellen: Emile Eimermann

Ik ben Emile Eimermann en sinds 1 februari de nieuwe regioarcheoloog voor de Stedendriehoek (gemeentes Brummen, Epe, Heerde, Lochem en Voorst). Hiermee heb ik het stokje overgenomen van Harry Pape die jarenlang deze functie met verve vervulde. Ik ben met mijn gezin woonachtig in Amersfoort en kan van hieruit de regio goed bedienen.

Ik heb eind jaren '90 Pre- en Protohistorie van Noordwest-Europa gestudeerd aan de Leidse Faculteit der Archeologie, met vanuit de toenmalige locatie op de Reuvensplaats een uitstap naar het NINO aan de overzijde van de Singel (het Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten). Onder leiding van dr. Jacob Roodenberg kon ik namelijk meerdere jaren meewerken aan de opgravingen op de prehistorische type-site en woonheuvel van Ilipinar, gelegen in NW-Turkije. Aangezien we hier een compleet verbrand dorp uit ca. 5700 v. Chr. vonden, heeft me dit in belangrijke mate gevormd als archeoloog.

Turkije. Aangezien we hier een compleet verbrand dorp uit ca. 5700 v. Chr. vonden, heeft me dit in belangrijke mate gevormd als archeoloog.

In de Nederlandse archeologie ben ik eerst begonnen als veldarcheoloog bij de gemeente Den Haag en daarna werkzaam geweest bij verschillende archeologische bedrijven, namelijk het ADC, Vestigia en het ter ziele gegane ARC. Als archeologisch projectleider heb ik ook gewerkt bij de gemeentelijke archeologische diensten van Deventer en Nijmegen.

Mijn archeologische expertise ligt vooral vanaf het Neolithicum en meer specifiek in die van de Brons- en IJzertijd. De vele grafheuvels van de oost-Veluwe zijn onderzoekstechnisch bijvoorbeeld een opvallend fenomeen en het zou mooi zijn als daar nog een vervolg op Erfgoed Gezocht uit voort kan komen. Maar ik heb ook een tijd in West-Nederland Romeins limesonderzoek verricht. En sinds mijn ervaringen met de Deventer-stadsarcheologie zijn tevens de (vroeg- en volle) Middeleeuwen spannende periodes voor mij geworden. De gestuwde oost-Veluwe regio en aangrenzende gebieden rond de IJssel richting Lochem, maken dat bijna alle archeologische periodes wel aan bod komen.

Archeologie behandelt de materiële nalatenschap van onze voorouders, maar poogt vooral een verhaal te vertellen over hen. Het uitdragen van de gelaagde betekenis die met name verborgen ligt onder onze voeten, of we ze nu zo veilig mogelijk in de grond kunnen laten zitten of middels gravend onderzoek veilig dienen te stellen, is een algemene plicht als archeoloog en ik hoop dat we met de professionele archeologen, archeologisch vrijwilligers, andere belanghebbenden en belangstellenden bouwstenen kunnen aandragen voor het verder vormgeven van deze verhalen.

Binnen de regio zijn grote 21-eeuwse uitdagingen aan de gang op het gebied van klimaatadaptatie en -mitigatie, natuurontwikkeling, en nieuwbouwplannen. Een belangrijke en zeker geen gemakkelijke missie zal zijn om de archeologie de juiste plaats binnen deze grote vraagstukken en onvermijdelijke ontwikkelingen te geven, die scherp kunnen ingrijpen in het (cultuur- en natuur-)landschap. Hoe en in welke staat kunnen we de natuur en de cultuur, ons unieke gelaagde landschap van een in oorsprong enorme rivierdelta, als eigen goede voorouders doorgeven aan toekomstige generaties?

Werkgroep Bouwhistorie Deventer

Door Aly Dijkstra

Dit jaar is maar één project afgerond met een rapport. Een tweede nadert zijn voltooiing.

Steeds weer blijkt dat het maken van een goede inventarisatie, zowel van de bewonings- als van de bouwhistorie, en de verwerking daarvan in een rapport meer tijd kosten dan aanvankelijk gedacht.

En daarna blijkt vaak nog aanvullend onderzoek (vooral in het stadsarchief) nodig. Gelukkig hoeven we niet met een deadline te werken! Ook het opzoeken van informatie over voormalige eigenaren kost veel tijd. We doen dat graag, omdat die gegevens een rapport veel leesbaarder maken.

Projecten die afgerond zijn

Brink 78

Op de Open Monumentendag 2021 vroeg de eigenaar van dit pand om een onderzoek naar zijn huis. Enkele leden van de werkgroep hebben het pand bezocht en daarvan is een verslag gemaakt.

Het archiefonderzoek naar eerdere eigenaren, inclusief kadasteronderzoek, is inmiddels afgerond.

De eerste vermelding van de erven en huizen Brink 77 en 78 die we hebben gevonden stamt uit 1430. In een akte is vermeld dat Egbert van Oetmersem en zijn vrouw Gerberich een huis aan de Brink verkopen aan Johan Wynken. Uit de omschrijving blijkt dat het gaat om Brink 78. In de loop van de eeuwen krijgt het huis regelmatig andere eigenaren, vaak notabelen (stadsbestuurders, kooplieden). Eind 17de eeuw koopt bakker IIsink het pand, maar het is niet duidelijk of hij daar zijn bedrijf heeft en/of er woont. Begin 19de eeuw heeft Antony Middelburg zijn apotheek in zowel Brink 77 als 78, en tot 1939 zijn de achtereenvolgende eigenaren apotheker! Inmiddels is de apotheek dan wel alleen in Brink 78 gevestigd. Na de oorlog is nr. 78 een manufacturenwinkel geworden en later modezaak, tot nu toe. Inmiddels is het bijna de enige normale winkel tussen alle horeca op de Brink. Naast de etalage aan de Brink is er

ook een etalage om de hoek in de Grote Overstraat.

Het pand nr. 77 is tot 1979 een groente- en fruithandel, nu zit ook daar een horeca-onderneming in.

foto voorgevel Brink 78

foto etalage Grote Overstraat

Projecten waaraan gewerkt wordt

Bergstraat 5

Een jaar geleden kwamen er nieuwe eigenaren in dit pand wonen, en vroegen de werkgroep om een bouwhistorische verkenning en archiefonderzoek naar vroegere eigenaren te doen. Het pand ligt aan het begin van de Bergstraat op een merkwaardig driehoekig perceel. Dat onbebouwde perceel tussen twee bestaande huizen wordt in 1390 verhuurd, met het recht daar een huis op te bouwen. In de betreffende oorkonde van het Heilige Geest gasthuis staat dat hij één voet ruimte moet laten tussen zijn te bouwen huis en een buurhuis in verband met afvoer van regenwater, dat hij geen achteruitgang mag maken en geen varkenshok achter het huis mag zetten. In een cameraarsrekening staat dat de huurder en bouwer van het nieuwe huis, Henrik van Harvessen (Harfsen), een vergoeding krijgt voor 14000 stenen en 3500 dakpannen. Dat was een regeling die het stadsbestuur na de grote stadsbrand van 1334 had getroffen om de houten huizen met rietdaken te vervangen door stenen huizen met dakpannen, die minder brandgevaarlijk waren.

Het is gelukt een bijna compleet overzicht te maken van de vroegere eigenaren van dit pand. En daartussen vinden we ook een paar mannen die een belangrijke rol hebben gespeeld in de politiek van Deventer in de eerste helft van de zeventiende eeuw: de broers Coert en Jellis Nilant/Nijlandt. Ze behoorden tot de stedelijke elite en waren geparenteerd aan andere invloedrijke Deventer en Overijsselse families. Coert was gemeensman voor de wijk Assenstraat, provisor van het Voorster gasthuis. Broer Jellis was tussen 1624 en 1661 schepen van de stad, en in die functie wisselend burgemeester, cameraar, provisor en kerkmeester, en gedeputeerde van Deventer in de Staten van Overijssel. Maar het meest bekend is hij door het formuleren van een aangepaste versie van het stadrecht van Deventer, een boek dat in 1644 werd uitgegeven. Daarin waren de privileges en rechten en de soevereiniteit van de stad en de verhouding met de adel vastgelegd.

Een neef van Jellis, Hendrik Nilant, was schepen van 1643 tot 1672 en net als de meerderheid van de regenten gereformeerd en anti-orangistisch. Bij de oorlog in 1672 gaf het stadsbestuur de stad over aan de bisschoppen van Münster (Bommen Berend) en Keulen. Als straf voor dat verraad ontsloeg stadhouder Willem III de regenten een jaar later; orangisten namen hun plaatsen in.

Eind negentiende eeuw koopt Peter van Putten het pand en drijft er een winkel in hoeden, petten en pelterijen. Later vestigt hij zich in de Engestraat, waar zijn nazaten de zaak voortzetten en waar nog steeds de herenkledingwinkel PVP te vinden is. Vanaf 1914 is het huis eigendom van de familie Visser die er tot 2025 met het pand er naast een grote zaak in meubels, bedden etc. drijven.

foto voorgevel Bergstraat 5

foto schilderij groepsportret

Graven 6

In december kregen we de vraag van nieuwe bewoners van het pand Graven 6 met het verzoek om naar de gestripte woning te komen kijken in verband met mogelijk historisch belangrijke delen. Dat leek ons zeer de moeite waard, omdat het een oud pand betreft met een achterhuis op een locatie net buiten de vroegere immunititeit van de bisschop. De eigenaren bleken ook geïnteresseerd in de geschiedenis van het pand, zodat dit voor het komende jaar een interessant project lijkt te worden.

foto Graven 6 in 1964.

Graaf van Burenstraat 13

In 1832 stond er een huis op deze plaats vlak bij de vroegere Noordenbergpoort en aan de buitenkant van de nog niet gedempte Binnengracht. Het huidige pand staat op precies dezelfde plaats en ligt niet in lijn met de percelen van de huizen aan de Graaf van Burenstraat. Die straat kwam pas tot stand na het slopen van de vesting na 1874. Het onderzoek naar vroegere eigenaren is lastig, omdat uit de beschrijvingen in de akten in het archief lang niet altijd duidelijk wordt over welk pand het precies gaat. Desondanks gaan we dapper verder.

kaart kadastrale minuutplan 1832

Kadastrale kaart 2025

Grote Overstraat 43

Dit is een pand dat in het verleden gebruikt is door V & D. Die huurde het hele complex tussen de Brink en de Grote Overstraat. De beschrijving van het negentiende-eeuwse pand wordt aangevuld met archiefonderzoek dat grotendeels al gedaan is. De bijbehorende akten moeten nog getranscribeerd worden, en alle informatie, ook van naastliggende percelen, moet nog in rij en gelid worden gezet.

Diepenveen: Boerderij aan de Randerstraat

In 2023 hebben we aan de eigenaar aangeboden een bouwhistorische verkenning te doen voordat hij aan een verbouwing zou beginnen. Omdat het een gemeentelijk monument betreft moest hij echter onderzoek laten doen door een gecertificeerd bureau. Dat bureau wilde wel gebruikmaken van door ons te verrichten archiefonderzoek, dus hebben we daar behoorlijk wat tijd aan besteed. Tot we plotseling een compleet rapport ontvingen van het professionele bureau, waardoor ons werk niet meer relevant bleek. Jammer van de tijd die we hierin gestopt hebben!

Projecten die nog steeds 'in de wacht' staan.

Nieuwe Markt 39

De eigenaar wilde graag meer weten over de geschiedenis van zijn huis. Een bezoek aan het pand leverde weinig nieuws op, omdat er veel verbouwd is. Er kan nog wel archiefonderzoek worden gedaan naar vroegere bewoners en naar de functies van het pand. Met dat onderzoek is een begin gemaakt, maar omdat het niet urgent was en er nog veel ander werk afgemaakt moest worden, is dit project steeds blijven liggen.

Walstraat 91

Het huidige pand is een samenvoeging van twee oorspronkelijke woningen; dat is gebeurd in de jaren '60-'70, toen het Bergkwartier door particulier initiatief opgeknapt werd.

Onderzoek door de werkgroep bracht niets bijzonders in de kelder aan het licht. Maar in een scriptie van een Saxionstudent staat dat in

de kelder een stuk muur staat dat onderdeel kan zijn geweest van de vroegere stadsmuur. Het is een interessant pand om archiefonderzoek te doen naar eerdere eigenaren en bewoners, en naar hun werkzaamheden. Dat is in dit geval veel werk omdat het om twee panden gaat met twee kadastrale nummers. Ook de aanliggende panden worden meegenomen in dat onderzoek. Voorlopig staat ook dit project nog in de wacht.

Kranensteeg 5

De eigenaar van het pand heeft gevraagd om een onderzoek. Nr. 5 is de woning op de bovenverdieping van het pand, nr. 7 is de woning op de begane grond.

Het is een rijksmonument. Een van de leden van de werkgroep heeft het pand bekeken en een aantal gegevens ervan en een stukje geschiedenis gerapporteerd. Tot nu toe is er niets meer aan gedaan.

Pontsteeg 28

Dit pand is van de lijst afgevoerd.

Mogelijke nieuwe projecten

Over onderzoek naar de volgende panden is overleg gaande.

Epse : Vroeger restaurant / feestzaal

Rapporten die zowel digitaal als op papier verschenen zijn:

1. Polstraat 7 (oudemannenhuis),
2. Assenstraat 6,
3. Stromarkt 19 (boek Praebstije, te koop),
4. Boterstraat 2,
5. Bergschild 14-16,
6. Nieuwe Markt 40 (hotel de Vischpoorte),
7. Waterdijk 10 (Schalkhaar).

Rapporten die digitaal beschikbaar zijn:

1. Grote Kerkhof 29 (saxofoonwinkel),
2. Menstraat 8,
3. Plasmansweg 2 (Okkenbroek),
4. Brink 20 (Luxor bioscoop),
5. Hoge Hondstraat 79,

6. Menstraat 7 (borstelwinkel),
7. Muntentorencomplex,
8. Onder de Linden 3,
9. Bergkerkplein 12,
10. Brink 44-45,
11. Molenstraat 33,
12. Essenhuizerweg 1 en
13. Brink 78.

De rapporten worden op de website van de werkgroep geplaatst en staan ook op de website van de Koninklijke Bibliotheek (zoekterm: Werkgroep Bouwhistorie Deventer).

Archeologische Werkgroep Raalte

Door Giny Kogelman

Opgraving Heesweg Industrierrein De Zegge Raalte

Van 30 oktober tot 30 November 2024 werd er door Econsultancy op deze plek (schuin tegenover distributiecentrum JUMBO) een aanvullend archeologisch onderzoek uitgevoerd als vervolg op de opgraving uit 2002 aan de Heesweg, waar destijds o.a. ijzertijd boerderijen en sporen van (kleinschalige) ijzerproductie zijn gevonden.

Gevonden

1. boerderij ijzertijd
2. grote bijgebouwen:
10 spiekers; waarvan sommigen 3-palig, anderen 4-palig en een zelfs 8-palig!
3. ijzertijdaardewerk

De grote hoeveelheden erg rode grond die afgegraven werd in enkele proefsleuven vonden de archeologen opvallend. Hier wordt nog verder onderzoek naar gedaan.

Conclusie

Teveel bijgebouwen voor deze ene boerderij
Eventuele andere boerderij niet gevonden

Het regende erg gedurende de opgraving, sporen waren soms heel moeilijk te zien.

Paalgaten van de boerderij

Nieuwbouwlocatie Velderhof Hellendoornseweg t.o. huisnummer 58 Mariënheem (Raalte)

Nieuwe woningbouwlocatie Velderhof gepland, na de bouwvak 2024.
Omdat de locatie op ruim 1 kilometer van mijn huis af ligt, bijna elke dag erlangs gefietst of er al een archeologisch onderzoekje bezig zou zijn.

De Hellendoornseweg is een oeroude doorgangsweg en de bouwlocatie langs deze weg ligt behoorlijk glooiend.

Ook ligt de Wissinken (net als in Heeten IJzerindustrie) op slechts anderhalve kilometer hier van af.

Met het ontgraven door Hoogeboom Raalte is 11 november begonnen. Nog steeds geen archeologische onderzoekers aangetroffen. Op zondag 16 november over het zeer ruw opgegraven gedeelte gelopen, gedeeltelijk ook al met vulzand weer dichtgegooid. Ik heb foto's gemaakt, alleen ploegsporen, geen dikke zwarte dekzandlaag. Op 17 november Suzanne Wentink gemaild met de vraag; is hier archeologisch vooronderzoek geweest? Betreft anderhalve hectare (54 woningen). Dekzand wordt er direct overheen gegoid!

Suzanne heeft het direct voor mij uitgezocht! Het plangebied ligt in zone „Lage Verwachting”. Hiervoor geldt dat voor plangebieden groter dan 10 hectare een archeologisch onderzoek nodig is. Het plangebied heeft ook geen dubbelbestemming „Waarde-archeologie”, bevat dus geen archeologische waarden. Om deze reden is het dus niet noodzakelijk een archeologisch onderzoek te verrichten. Eventuele vondsten die tijdens de werkzaamheden worden aangetroffen zullen bij de gemeentelijke archeoloog worden gemeld! Het aspect archeologie vormt geen belemmering voor de beoogde ontwikkeling.

Dus het klopt dat er geen onderzoek is uitgevoerd, op basis van het beleid van de gemeente Raalte ook niet nodig, aldus Suzanne.

Komt er op neer als uitvoerder Hoogeboom iets vindt geven ze dit door. Ik ben er zelf niet meer geweest na die tijd.

Locatie Hellendoornseweg

Locatie Hellendoornseweg

Archeologie in Heerde

Door Dirk Haasjes

Welke onderzoeken betrof het:

Één bureauonderzoek (BO) zonder een later veldonderzoek. Er zijn veertien (14) inventariserende veldonderzoeken middels boringen (IVO-B) uitgevoerd, meestal voorafgaand door een bureauonderzoek (BO). Ook werden in het centrum van Heerde bij de NH Kerk twee proefsleufonderzoeken gedaan. De vijf archeologische waarnemingen werden door mij i.o.m. de regio-archeoloog uitgevoerd. In totaal 27 archis-meldingen.

Archeologische onderzoeken

De betrokken archeologische bedrijven hebben de volgende onderzoeken uitgevoerd¹:

Wapenveld, Wapenvelder-Zand 2-1 t/m 2-5, Hamaland Advies vof, archeologisch: boring.

Er werden geen intacte bodems en/of indicatoren aangetroffen tijdens het booronderzoek

Veessen, Zijmarseweg 5, Laagland Archeologie BV, archeologisch: boring

Twee boringen zijn vroegtijdig gestuit. In de anderen is een overwegend onverstoorde bodemopbouw aangetroffen. Onder een deels dikke A-horizont zijn crevasse afzettingen aangetroffen en vervolgens oeverafzettingen. In enkele gevallen ligt de A-horizont direct op oeverafzettingen.

Heerde, 2e Hoornerveenseweg 5-1, Hamaland Advies vof, archeologisch: boring

Afbeelding 20: Boorprofiel van boring 1 met v.l.n.r. de bruine bouwvoor, de gevlekte menglaag en het gele dekzand.

Geen intacte bodems aangetroffen. (Zie foto boorprofiel)

Wapenveld, Bruggenhoek 2, Archeopro, archeologisch: boring.

Ondanks de hoge boordichtheid van ruim vijftig boringen per hectare en het op alle boorpunten na-boren met een megaboor met een diameter van 15cm en het zeven van het hiermee opgeboorde zand, zijn nergens binnen het plangebied archeologische indicatoren aangetroffen die op de (voormalige) aanwezigheid van dergelijke grondsporen zouden kunnen wijzen. Ook aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten uit latere perioden ontbreken volledig binnen het plangebied.

Heerde, van Meurslaan 2, Econsultancy BV, archeologisch: boring.

Tijdens het booronderzoek is in het overgrote deel van het plangebied een relatief intacte bodem waargenomen. De opbouw bestaat grotendeels uit een plaggendek met daaronder een (deels) intacte podzolprofiel. Onder in het plaggendek zijn houtskoolspikkels aanwezig en in een boring (boring 15) is in het dekzand een fragment vuursteen waargenomen. Dit fragment komt niet van nature voor in dekzand en kan door de mens zijn gedeponeed, maar het is ook mogelijk dat het door post-depositionele processen in het dekzand is terecht gekomen. Direct ten noorden en oosten van de huidige bebouwing is de bodem tot in de C-horizont (enkele decimeters in de C) verstoord. Hier worden geen archeologische waarden meer verwacht.

Wapenveld, Gemaal Veluwe en Grote Wetering, Sweco, archeologisch: boring.

Tijdens het booronderzoek zijn op verschillende boorlocaties intacte podzolbodems onder een opgehoogd/verstoord pakket en/of komafzettingen (klei op veen) aangetroffen, waarbij lokaal ook de A horizon onder het veen nog intact aanwezig is. Er is sprake van een zeer verschillende en soms vrij grote diepte van de top van deze bodem, maar ook een enkele opduiking lijkt aanwezig te zijn. In april 2025 wordt er karterend geboord met een megaboor en het opgeboorde zand gezeefd op 3 mm zeef. Daarbij help ik weer met boren, zeven en detectie. De Wetering is ter plaatse in 2024 uitgebaggerd en het opgebaggerde slib is in vakken langs de wal gedeponeed. Er wordt hier een natuurlijke oever gerealiseerd.

¹ De conclusies zijn overgenomen uit de desbetreffende

rapporten cq veldwerkverslagen.

Wapenveld, Zwartekolk 1a, Bureau voor Archeologie, archeologisch: IVO B en BO.

De bodem in het plangebied bestaat grotendeels uit een A- op C-profiel. De top van het oorspronkelijke (podzol) bodemprofiel is opgenomen in de humeuze bovengrond. In een boring is een restant van een B- en BC-horizont aanwezig. Er worden geen sporen meer verwacht.

Wapenveld, Paralelweg 10-1, Transect, archeologisch: boring.

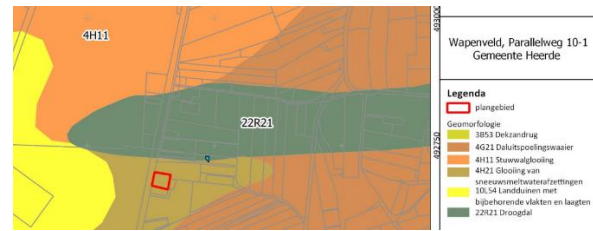
Tijdens het, veldonderzoek is vastgesteld dat in het plangebied sneeuwsmeltwaterafzettingen aanwezig zijn. In de top is sprake van een grotendeels intacte podzolbodem. Veelal is nog een AE-horizont aanwezig. Het pleistocene zand wordt (veelal scherp) afgedekt met een laag stuifzand, waarin een moderne bouwvoor is gevormd. Deze laag oogt wat vlekkelig en bevat af en toe kleine brokjes van de oorspronkelijke podzolbodem, die naar verwachting als gevolg van verstuiwing opnieuw zijn afgezet. De dikte van dit stuifzand (inclusief bouwvoor) beslaat circa 45-70 cm. Gezien de resultaten van het veldonderzoek kan de hoge verwachting op resten uit de periode Laat Paleolithicum – Late Middeleeuwen gehandhaafd blijven. Het relevante niveau wordt gevormd door de top van de pleistocene afzettingen, op een diepte tussen 45-70 cm -Mv (6,4 – 6,5 m NAP). Daarom wordt een vervolgonderzoek geadviseerd (karterende en waarderende fase). Gezien de verwachting op hoofdzakelijk grondsporen kan dit het beste in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

Wapenveld, Wapenvelderkerkweg 24 b/c, Hamaland Advies vof, archeologisch: boring

Tijdens het booronderzoek zijn vrijwel uitsluitend subrecente verstoorte bodems aangetroffen. Ook de te slopen bebouwing is dermate diep gefundeerd dat er geen intacte bodems meer verwacht worden. Advies: vrijgave.

Heerde, Oenerweg 38, Hamaland Advies vof, archeologisch: boring.

Bodem: Ap1-horizont, plaggendek, C-horizont. Geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Heerde, Molenkamp Noord, Laagland Archeologie BV, archeologisch: boring.

In het noordelijke plangebied zijn onder een geheel of gedeeltelijk verstoorte en/of opgebrachte, humeuze bovengrond afgetopte podzolprofielen (BC-horizont) in dekzanden aangetroffen, terwijl in het overige plangebied onder een geheel of gedeeltelijk verstoorte en/of opgebrachte, humeuze bovengrond fluvioperiglaciale afzettingen, zonder enige bodemvorming is aangetroffen. Alleen in boring 9 bestonden de bovenste afzettingen uit een BC-horizont. In het noordelijke plangebied zijn de omstandigheden wat droger, vanwege de ligging op een dekzandrug (glooiing), terwijl het overige plangebied wellicht in een droogdal ligt. Ondanks de tenminste deels geheel verstoorte bovengrond, is een overwegend intacte ondergrond aangetroffen, afgezien een ondiepe verstering in boring 13. De op ongeveer 100 cm -mv in een verstoorte humeuze bovengrond gestuite boring 11 kan waarschijnlijk als diepe verstering worden gezien. Op basis van de aangetroffen bodemopbouw kan de archeologische verwachting voor het noordelijke plangebied (hoge archeologische verwachting en oorspronkelijk goed geschikt voor bewoning) en het overige plangebied (middelhoge archeologische verwachting, maar minder geschikt voor bewoning) worden gehandhaafd. In het zuidelijke, oorspronkelijk nattere deel van het plangebied worden dan ook eerder off-site sporen verwacht en geen sporen van bewoning.

Heerde, Dorpsstraat 2a-4 "van Loenen/Lotus", Transect, archeologisch: proefsleuven.

Ter plekke werden twee proefsleuven gegraven daarbij werden paalsporen, vroeg aardewerk en een waterput aangetroffen. Het veldwerk werd toen vroeg gestopt en geadviseerd werd een gehele opgraving van het terrein, medio 2025.

Heerde, Kommerseweg 6r-2 t/m 6r-5, Hamaland Advies vof, archeologisch: boring
Er werden geen intacte bodems aangetroffen. Er vindt geen vervolgonderzoek plaats.

Heerde, Dorpsstraat 25 (ABN/AMRO), Laagland Archeologie BV, proefputten /proefsleuven.

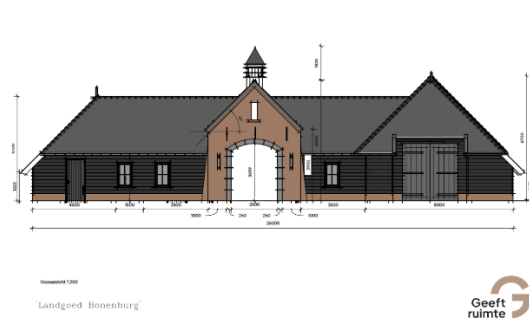
De locaties (14 en 15) zijn gelegen in het centrum op het hoogste punt bij de NH Kerk

Ter plaatse van Dorpsstraat 25 was het westelijke deel van de proefsleuf intact. Hierin zijn op een diepte van ca. 1,5 meter enkele paalsporen en een deels vergraven waterput aangetroffen. In de waterputvulling zat een randfragment van een kogelpot met gedraaide rand. Het terrein is vrijgegeven.

Ter plaatse van Dorpsstraat 27 "de rotte kies van Heerde " waren enkele grote verstoringen aanwezig als gevolg van de demping van twee 19e of 20e -eeuwse kelders van het voormalige hotel Boeve (zie foto) en de brouwerij daarvoor. Hiertussen waren enkele kleine intacte delen aanwezig. Hierin waren enkele ophogingslagen zichtbaar en hieronder bevonden zich enkele paalsporen. Op basis van het vondstmateriaal dateren deze sporen uit de Late-Middeleeuwen of Vroege Nieuwe tijd. Het terrein is vrijgegeven voor bouw van het nieuwe hotel/restaurant.

Heerde, Bonenburgerlaan nabij 41 Landgoed Bonenburg, Laagland Archeologie BV, archeologisch: boring t.b.v. nieuwbouw landschapsschuur.

Binnen het plangebied zijn voornamelijk lage enkeerdgronden aangetroffen. Het bodemtype bestond oorspronkelijk uit beek-eerdgronden. Afgezien van mogelijk ondiepe verstoringen (geheel of gedeeltelijk verstoorte A-horizont) is een onverstoorte bodemopbouw aangetroffen. Afgezien van dat het terrein vrij nat moet zijn geweest, voordat het ergens in de Late Middeleeuwen werd ontgonnen, kunnen eventuele archeologische vindplaatsen niet helemaal worden uitgesloten. De projectlocatie wordt in 2025 opgegraven en er vindt een archeologische waarneming met detectie plaats.

Wapenveld , Mr. van Doesburgstraat 1, Laagland Archeologie BV, archeologisch: boring

Er werd een dik verstoord pakket van 75-170 cm aangetroffen. Daaronder C-horizont dekzand

Archeologische waarnemingen

Heerde, Gulden Ploeg, Stationsstraat 9-11, Haasjes -archeologisch: waarneming

Op de locatie Stationsstraat 9-11 te Heerde is een appartementencomplex van 15 woningen gerealiseerd. In Heerde is dit pand bekend als de voormalige Peugeot garage van Van Rijssen, welke vanaf de jaren 60 daar gevestigd was. In 2021 voerde Laagland Archeologie op dit plangebied een verkennend archeologisch booronderzoek uit (zaaknummer 4903719100), bestaande uit zes boringen (IVO_B). Daaruit bleek dat een groot deel van de oorspronkelijke bodem nog intact was. De bodem is afgedekt door lage enkeerdgronden of een natte podzol. De kans op het vinden van archeologische resten is vanwege de lage en natte ligging erg klein. Het gebied werd dan ook door de gemeente Heerde vrijgegeven voor de nieuwbouw. Tijdens de laatste week van het uitgraven van het terrein kon ik op 13 en 15 maart 2024 waarnemend onderzoek doen. Daarbij werden een aantal profielwandjes gestoken en het grondvlak deels opgeschaafd. Daarbij werden de karakteristieke afzettingsslagen van de formatie van Kreftenheije waargenomen. Ook werden twee brokjes vuursteen (SVU) aangetroffen waarvan één afslagrestant en daarnaast scherven recent bouwkeramiek

(wandtegels) en een flesrestant. Door de aannemer was een subrecente gemetselde beerput aangetroffen deze was al direct uitgegraven. Uit informatie bleek dat deze tot in de jaren zeventig regelmatig was geleegd. En stamt uit begin 20e eeuw. Ook was door de aannemer een oudere waterloop dwars over het terrein waargenomen deze was niet meer te zien tijdens mijn onderzoek.

Wapenveld, Lagestraat 12, Haasjes archeologisch: waarneming.

Op een oude pottenbakkers locatie met kogelpot vonden in de jaren 80 werd een nieuwe proefput gegraven, daarbij werd soortgelijk kogelpotmateriaal weer aangetroffen, tevens werd de beschreven gedempte greppel opgespoord. De greppel loopt "noordwest-zuidoost" onder het woonhuis door en bevat zeer veel kogelpot afval, deels met bezemstreek datering ca 1100-1200 n.C. Het plan is opgevat om een bak-test te doen met lokale klei. Vroege pottenbakkers op de Veluwe zijn overigens zeldzaam.

Wapenveld, vd Pollstraat 5 "(WFA) Tennishal" Haasjes archeologisch: waarneming.

Bij de aanleg van het bouwvlak werd op een locatie waar niet eerder gegraven kon worden door Hamaland Advies, een rij van 8 paalkuilen aangetroffen met wat bouwkeramiek en aardewerk. De palen werden ingemeten, gecoupeerd en beschreven.

Heerde, Koerbergseweg 4 "camping de Koerberg", Haasjes archeologisch: waarneming

De Koerberg is gelegen op een zgn. smeltwaterheuvel uit de IJstijd (Saalien). De locatie is een monumentaal grafheuvelveld, de aanleg van een geul voor een nieuwe elektra kabel werd begeleid, een vuursteen schrabbertje en een recent mes werden gevonden in het uitgegraven (rode)zand.

Heerde, Elburgerweg 19-1, archeologisch: waarneming.

Op perceel Elburgerweg 19-1 te Heerde, werd door de grondeigenaar vergunning aangevraagd voor de vervanging van een logiesverblijf. Medio 2023 werd door

Hamaland Advies een bureauonderzoek uitgevoerd en een verkennend booronderzoek IVO-B zie zaaknummer 5436034100. In de intacte boring 4 (de meest zuidelijke van de vier) onder een subrecente ophoging tussen 35 en 85 cm-mv is een oorspronkelijke eerdlaag aanwezig, met daaronder tot 125 cm-mv een laarpodzol, welke geleidelijk overgaat in de C-horizont. De boringen werden geplaatst rondom de opbouw van het vorige logiesverblijf. In de zomer van 2024 werd het gebouw met de betonvloerbodem verwijderd. Daarna kon ik met toestemming van de eigenaren nader bodemonderzoek in de bouwput uitvoeren op 11 november 2024. Deze locatie heeft een centrum coördinaat van 52.38634, 6.02498 graden of XY/RD 198418, 488912. Het zandige grondvlak) werd daarbij opgeschaafd. Daarnaast werd in de zuidzijde van de bouwput een wandprofiel gestoken.

Het zuidelijke wandprofiel (130cm-mv)

De bouwput bedroeg ongeveer 45 m² en was ongeveer 120cm diep. Na het opschaven bleek de noordelijkste 5 meter verstoorde bodems te bevatten. Het resterende bodemvlak 6x4m bestond uit grof lemig zand met kiezels en bleek nog wat restanten beton te bevatten, verder enkele veldkeien en twee brokken leem. Metaaldetectie leverde drie ijzerdelen op in de randen van het vlak. Daarna is in de zuidwand (nabij boorpunt 4 waar een onverstoord profiel werd aangetroffen) een wandprofiel afgestoken van 1 meter breed.

Dit is ingemeten en gefotografeerd en beschreven. Het wandprofiel bestond uit acht lagen zand. Van de lagen vier tot en met acht is het afgestoken zand gezeefd op een grove 1cm zeef. Het zeefresidu (leem/grind) daarvan is bewaard. In laag vijf werd verder nog een klein (paal)spootje aangetroffen. Het profiel kwam dan ook grotendeels overeen met de uitkomsten van boring 4 van Hamaland. Een rood/bruine laarpodzol onder een eerdlaag/esdek afdekking met onderaan de sterk grindige smeltwaterafzetting. Maar er werden ook drie aanvullende lagen aangetroffen en vooral veel leembrokken en met zand vermengd houtskool. Het vondstmateriaal bestaande uit (gemorste) leembrokken, houtskool en een klappersteentje, zijn de componenten van de ijzerovens van de Veluwe in het verleden (1e tot 12e eeuw). Het plangebiedje leverde echter geen ijzerslakken of brokken van leemovens. Maar het is zeker mogelijk dat in de nabijheid houtskoolmeilers en leemovens hebben gestaan. Ook het laarpodzol verwijst naar een natte, bosrijke omgeving waar bomen gerooid konden worden voor de houtskool.

De rapporten van deze waarnemingen in 2024 zijn via de vorige regioarcheoloog (Pape-Luijten) aan de RCE verzonden en in Archis opgenomen.

Metaaldetectie vondstmeldingen.

Wapenveld, Wildekampseweg.

Een relatief recente vlakbeitel en twee mogelijke puntbeitels werden door een amateur gevonden met zijn detector en aan de RCE gemeld.

Heerde, "Kasteel Vosbergen" Vosbergerweg 38.

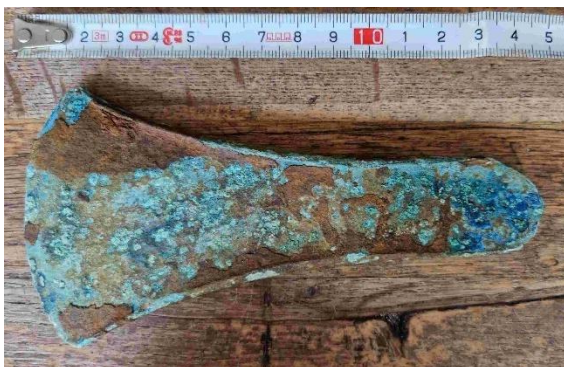
Vanwege het 400-jarige bestaan van het kasteel (1622) werden verspreid over meerdere jaren met de "Metaaldetectiegroep Heerde" zoekacties uitgevoerd, daarbij werd het kasteelterrein en omgeving uitgebreid onderzocht.

De vroegste munt was een zilveren shilling van Queen Elisabeth uit 1568. Verder waren er vondsten die rechtstreeks aan het kasteel en haar bewoners gekoppeld konden worden zoals ornamenten, leerbeslag en keramiek. De bodemvondsten zijn beschreven en het rapport werd aan de RCE aangeboden. De materialen werden een jaar tentoongesteld in een grote vitrine van "Villa Jacoba" het Heerder-museum van HHV.

Heerde, Markluiden, Weteringdijk.

In de zomer van 2024 werd door Joachim (hij heeft inmiddels ook al twee keer meegewerkt bij een AWN18 actie) met zijn metaaldetector aan een sloot rand van een weiland op circa 15 cm diepte een bijltje gevonden. In december van dat jaar werd door hem nog gezocht en toen vond hij daar nog een bronzen staafje. De sloten zijn tijdens de ruilverkaveling medio 1970 aangelegd, vermoedelijk is het bijltje toen op de slootkant terecht gekomen. De bouwvoor is ter plaatse circa 50cm dik.

Het bijltje is voor nader onderzoek naar het GIA (Arnoldussen/Stegeman) in Groningen gebracht en voor conservering aangeboden. Het conserveringsproces (Paulien Kaan) werd in januari 2025 afgerond. Het bijltje heeft GIA-nummer DB3285 gekregen en is in PAN

geregistreerd. Het bijltje is gedateerd in de midden bronstijd (1775-1575) en betreft een lage vlakbijl van het type Nienborg. In de bronstijd werd hier een veenpakket afgezet in de bodem (de huidige IJsselvallei). De bewoonde zandruggen werden daardoor bedreigd om onbewoonbaar te worden. Mogelijk betreft het dus een depositie van de bewoners. De bijl werd gevonden op de rand van de aanwezige dekzandrug en de rivierafzetting. In 2025 wordt de omgeving afgezocht door onze detectiegroep, vanwege de herdenking van 1000 jaar Markluiden, daarbij werd ook al een bronzen speerpunt gevonden uit ca 1300vC-daarover volgend jaar meer.

Heerde, Tonnenberg.

Een fragment van een ring werd gevonden op het uitkijkpunt in het heideveld, wellicht heeft er een steen op gezeten. Datering post-middeleeuws (18e-19e eeuw). De vinder heeft hem bij de RCE gemeld als (romeinse ring). Op de locatie mag overigens niet gezocht worden van eigenaar SBB.

Werkgroep Almen-Eefde-Gorssel-Lochem

Door Jan Venselaar. jan@venselaar.nl

Aan de werkgroep wordt deelgenomen vanuit het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem, de Elfmarken en AWN. Ze vormen daarmee in de praktijk ook de archeologische werkgroepen van de beide in Lochem actieve historische verenigingen.

Waarnemingen bij werkzaamheden in de gemeente

Het afgelopen jaar is er geen beroep gedaan op leden van de werkgroep om mee te kijken bij werkzaamheden, of een inventariserend onderzoek te doen bij mogelijk interessante situaties.

Dit jaar is het SAXION afstudeerverslag is verschenen van Mikayla van de Berg over het ijzertijd aardewerk van Grooterkamp. Dit is een van deelstudies die nodig zijn om het verslag van de opgravingen door AWN op de Grooterkamp af te ronden.

Aan het eind van dit verslag worden wel de meest interessante officiële onderzoeken vermeld die in 2024 in de gemeente hebben plaatsgevonden.

Aangemelde vondsten

Dit jaar werden er enkele toch wel spectaculaire vondsten gedaan. De publiciteit rond één daarvan, de Neanderthaler spits, leidde weer tot nieuwe meldingen van tenminste één vondst, het vroeg bronstijd mesje. Te hopen valt dat dit zich zo voortzet.

Neanderthaler spits

4,4 bij 2,1 cm, noordelijke grijze vuursteen, nu bij het HGL, wg-dossier 1053

Een inwoner van Lochem meldde zich met deze vondst bij het Historisch genootschap. Ze

had deze gevonden bij een wandeling over de Lochemse berg. In overleg met de regio archeoloog is deze naar Marcel Niekus in Groningen gestuurd ter beoordeling. Hij is een specialist op het gebied van midden paleolithische werktuigen. Hij bevestigde dat dit inderdaad een Neanderthaler werktuig is, daterend tussen de twee laatste ijstijden in, 120.000-40.000 vC. Daarmee is het voor de gemeente Lochem, en deze regio, de eerste officiële vondst uit die periode. Dat haalde in elk geval de Berkelbode.

Zijn suggestie om in dat gebied een keer een uitgebreide en mogelijk herhaalde oppervlakte inventarisatie te doen, zal door AWN18 worden overgenomen.

Laat neolithicum - vroeg bronstijd mesje

afmetingen L 3,9 bij 1,8 cm, rode vuursteen, nu bij het HGL, wg-dossier 1046

Dit is vondst die ergens tussen 1970 en 1980 door een toenmalige bewoner van Gorssel is gedaan. Hij heeft hem afgelopen jaar aan de werkgroep overgedragen. Het is een voorwerp waarvan er in deze regio nog niet zoveel zijn aangetroffen, maar bijvoorbeeld wel één bij de opgravingen op het Grooterkamp. De vondstlocatie is de vroegere kwekerij bij de Quatre Brasweg. Daar was ook al eens een laat neolithische - vroege bronstijd stenen bij gevonden. De locatie bevindt zich in wat geïnterpreteerd kan worden als een vroeg-bronstijd landschap met omringende (merendeels verdwenen) grafheuvels en grafvelden. Niet ver er vandaan ligt de Grooterkamp waar ook weer interessante bronstijdvondsten zijn gedaan. Een artikel voor OnsMarkenBoek dat meer toelichting geeft, is in voorbereiding.

Vroeg bronstijd mes

afmetingen 7,1 bij 2,9 cm, grijze vuursteen, aan beide zijden iets beschadigd, stuk(je) afgebroken, nu bij het HGL, wg-dossier 1058

Na de publiciteit rond de Neanderthaler spits, kwam een iemand die veel op de Lochemse Berg wandelt, een aantal stenen voorwerpen brengen. Ze pakte af en toe op wat haar opviel. Voor het meeste kon geen menselijke bewerking worden vastgesteld. Maar voor dit mesje was dat wel duidelijk.

Late bronstijd speerpunt

afmetingen 21 bij (max blad) 4,1 cm, brons, nu in bezit van de familie van de vinder, wg-dossier 1023

In contacten over oude vermeldingen van vondsten, zie hierna, kwam van het Gronings Archeologisch Instituut, dat de Butler database voor bronstijdvondsten beheert, de melding dat er een aantekening was dat tijdens WW2 twee bronzen speerpunten gevonden zouden zijn bij Harfsen. Onderzoek in diverse bestanden leverden wel vermeldingen op, maar geen details over wat het precies was en waar ze nu zouden kunnen zijn. Ook navraag bij oudere Harfsenaren leverde niets op. Dat speelde 4 jaar geleden. Toch af en toe via verschillende kanten digitaal zoeken, leverde medio 2024 opeens wel wat op. In 1942 had mevrouw Haspels, en die naam was bekend bij de vondst, een huisje laten bouwen aan de Jufferdijk in de Kring van Dorth. Dat huisje bleek nu te heten: 'de Speerpunt'. Dat bood aanknopingspunten. Het huisje staat en nog steeds en is te huur. Contact met de verhuurders, nazaten van Mw Haspels, wees uit dat zij de speerpunt nog steeds in hun bezit hebben. Ze waren bereid die te laten zien, en zo kon deze

gefotografeerd en opgemeten worden. Ze hebben ook precieze details over de vondst locatie en omstandigheden daarbij verteld. Een en ander is aan het GIA gerapporteerd. Daarbij is ook geconcludeerd dat het zeer waarschijnlijk toch maar om één vondst gaat die blijkbaar via verschillende routes is gemeld en geregistreerd.

Inventarisatie vondsten in de gemeente Lochem

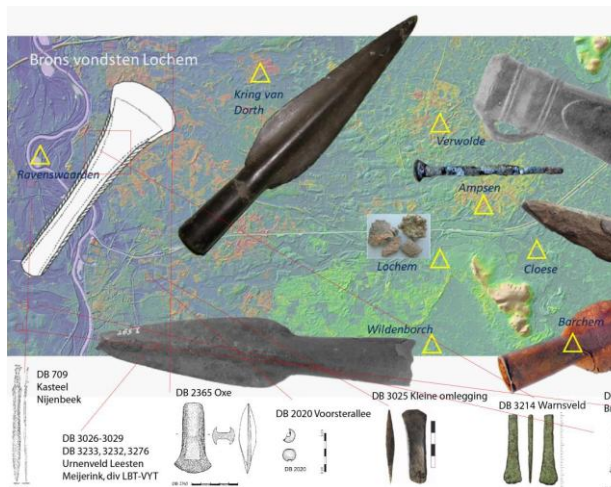
Een belangrijke activiteit van de werkgroep is het in kaart brengen van alle beschikbare informatie en kennis over archeologische vondsten in de gemeente Lochem. Het doel is deze informatie en kennis over de oude geschiedenis van deze regio en specifiek Lochem goed te documenteren en waar mogelijk die voor iedereen toegankelijk maken. De bedoeling is om daarmee het archeologisch beeld van de gemeente completer en bekender te maken.

Daarmee kan de bestaande archeologische waardenkaart van de gemeente worden aangevuld. Bij onderzoeken voorafgaand aan nieuwe bouwprojecten, wordt deze informatie ook inderdaad regelmatig bij de werkgroep opgevraagd; afgelopen jaar 2 keer.

Oudere rapporten en documenten worden bestudeerd en wordt in kaart gebracht welke vondsten (en/of herinneringen daarover) bij musea, depots en particulieren in bezit zijn. Die laatste zijn dan de zo genoemde 'toevalsvondsten' die worden aangetroffen bij werk op het land, in de tuin of met de metaaldetector. Naast beschrijven en registreren wordt, indien zinvol, de vondst verder onderzocht. Zo kan soms een benaming en datering meer precies bepaald worden. Ook eventuele conservering van bijvoorbeeld metalen voorwerpen kan overwogen worden.

Mede naar aanleiding van de aandacht die de bronstijd in Nederland dit jaar krijgt door de tentoonstelling in het RMO, is een inventarisatie gemaakt van de bronsvondsten in de gemeente Lochem. Daarbij is afgestemd met het GIA in Groningen, of zij meldingen hebben die wij nog niet kenden en zijn bij hen nog onbekende meldingen in de Butler database ingevoerd. Stijn Arnoldussen van het

GIA heeft het vondstenkaartje voor de gemeente Lochem daarbij aangevuld met de meldingen uit de bredere regio. Zie onderstaand. Daarmee is een breder regionaal beeld ontstaan.

J. Venselaar, met aanvullingen door S. Arnoldussen GIA

Die informatie wordt ook aan andere instanties doorgegeven, zodat zij hun overzichten kunnen aanvullen. Zoals hierboven gemeld is met name informatie over bronstijdvondsten in de gemeente doorgegeven aan het GIA in Groningen voor de database Butler van brons vondsten. De inventarisatie en database voor het deel van de gemeente Lochem dat de voormalige gemeente Gorssel omvat, is nu op hoofdlijnen klaar. Zoals eerder opgemerkt blijft het jammer dat de locatie van veel oudere vondsten onbekend is, ook al hebben we soms wel goede beschrijvingen, en heel soms een tekening of foto. Dat is een probleem wat breder speelt met de 'wees en stiefkind collecties'. Mogelijk dat daar landelijk wat meer aandacht voor komt. AWN wil een project in die richting doen.

Publieksvoorlichting

Interessante vondsten en informatie wordt opgenomen in het 'virtueel museum' van het Historisch Genootschap. Afgelopen jaar is de website geheel opnieuw opgezet. Het virtueel museum vindt u nu onder <https://erfgoedlochem.nl>, specifiek onder de kop 'Bodemvondsten' <https://erfgoedlochem.nl/voorwerpen/bodemvondsten/>

De werkgroep archeologie heeft een eigen pagina binnen de website van het historisch Genootschap <https://hglochem.nl/archeologie-old/>.

Handouts van presentaties en routes, verslagen en rapporten worden zoveel mogelijk beschikbaar gemaakt via de websites van de in de deelnemende organisaties en/of ze kunnen ook bij een van de contactpersonen worden aangevraagd.

Rapporten en kleine studies die dit jaar zijn verschenen:

- een aanvulling op de notitie paleo-Berkel, door Gerard Tiemessen
- de evaluatie van de bronstijd kralen van Mariënborg, door Gerard Tiemessen
- inventarisatie van vondsten en opgravingen in het gebied van de voormalige gemeente Gorssel, als spreadsheet, door Dirk Jacques en Jan Venselaar

Incidenteel worden door de leden van de werkgroep presentaties gegeven over archeologie binnen de gemeente Lochem. Afgelopen jaar is dat tweemaal maal gebeurd.

- op 6 juni voor Probus Berkelvallei een introductie over Archeologie in de gemeente Lochem, door Jan Venselaar
- in september voor een klein gezelschap over de geologie en archeologie van de Lochemse Berg door Gerard Tiemessen.

Voor de open monumentendagen op 21 september is een fietsroute opgezet over het oude GOSM trace.

Ook dit jaar is er geen activiteit geweest tijdens de Landelijke Archeologiedagen in juni omdat dan juist in die periode weinig mensen van de werkgroep beschikbaar zijn.

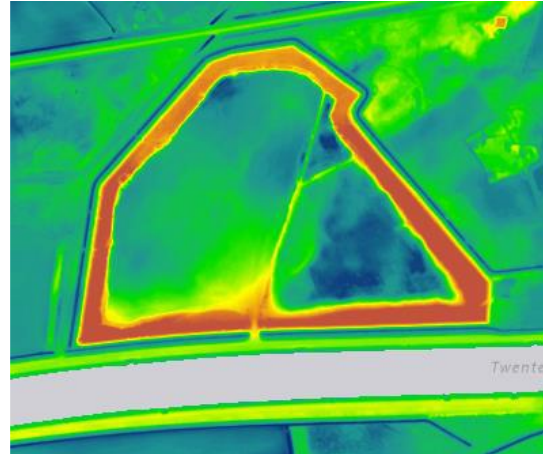
Overig archeologisch onderzoek in de gemeente Lochem in 2024

De werkgroep houdt bij waar in de gemeente archeologisch onderzoek wordt gedaan. In 2024 zijn er, uitgaande van de Archis meldingen, op 15 locaties onderzoeken gedaan in het gebied van de voormalige

gemeente Gorssel en 10 binnen het gebied van de oude gemeente Lochem. Daaraan voorafgaand wordt soms aan door het betreffende onderzoeksbureau informatie opgevraagd: in 2024 2 keer. In het merendeel van de gevallen gaat het om kleinere ingrepen, verbouwingen en nieuwbouw in bestaande bebouwing, weg of leiding aanleg, op plekken waar al veel gebouwd is. In het algemeen is dan na een vooronderzoek, met boringen, de conclusie dat de archeologische verwachtingswaarde zeer gering is. Er is dan geen verder onderzoek of begeleiding nodig. Dat laat onverlet dat toevalsvondsten mogelijk zijn, maar dan in een sterk verstoorde context. De meeste onderzoeken betreffen bureau onderzoek gevolgd door boringen, 17 stuks. 11 gaven geen aanleiding tot verder onderzoek. 2 wel, zie hierna. Van 10 van de totaal 25 meldingen zijn nog geen resultaten of aanbevelingen gemeld. De volgende (voor)onderzoeken in 2024 leveren mogelijk wel interessante nieuwe gegevens op:

- In Gorssel zijn op twee locaties vooronderzoek en boringen gedaan, bij de Elfuursweg en aan de Zutphense weg. Daar wordt woningbouw voorzien. Ook in het licht van de ervaringen op de Hoogerkamp lijkt daar uitgebreider onderzoek nodig. (Archis 5590948100 en 5637977100)
- In Lochem is in het plangebied Lochem Oost waar woningbouw gepland staat ook de conclusie op delen van het gebied archeologisch vondsten mogelijk zijn. Daar kan dus ook uitgebreider onderzoek gewenst zijn. (Archis 5569289100)
- Voor een bureauonderzoek naar een terrein aan het Twentekanaal bij Almen, is de werkgroep om aanvullende informatie gevraagd. Het betreft het omdijkte terrein zichtbaar op de bijgaande AHN kaart.

Tonny Roeterdink van het HGL die deskundig is op civieltechnisch gebied, heeft zich daarin verdiept.

Het blijkt om een mooi voorbeeld van moderne / industriële archeologie te zijn. De constructie is aangelegd tijdens het graven van de Twentekanaal in de 30'er jaren van de vorige eeuw. Het diende als testlocatie om de doorlaatbaarheid van de kanaalbodem te onderzoeken. Als de bodem te poreus zou blijken, was een extra leemlaag nodig. Dat verhoogde de kosten en zou toekomstig onderhoud ook ingewikkelder maken. (wg dossier 9017)

Zie ook onderstaande tekst uit 'De Ingenieur' uit 1931.

Voor het Twenthekanaal heeft men een proefvak gegraven en dit door twee waterdichte schotten in drie vakken verdeeld, teneinde voor het middelste vak het kwelverlies door de kanaalbodem en -wanden zoveel mogelijk te benaderen. De lengte van dit vak bedroeg 100 m. Voor het op peil houden van het proefvak werd het benodigde water uit enige bronnen gepompt, die op een zodanige afstand waren geplaatst, dat de door de afpompings ontstane plaatselijke verlaging van de grondwaterspiegel geen merkbare invloed op het kwelverlies van het proefvak had.

In het middenvak was een bak geplaatst, die zo was ingericht, dat het verschil tussen verdamping en neerslag gemeten kon worden. In de dijken en het omringende terrein waren de nodige waarnemingsbuizen geplaatst om de verhanglijnen van het door de dijken kwellende grondwater en de veranderingen in de grondwaterspiegel rondom op te nemen. Het doel van deze proefnemingen was om na te gaan in hoeverre een kleibedekking van

bodem en wanden - hetgeen vrij kostbaar is - nodig zou zijn. Het is n.l. mogelijk, dat na verloop van tijd het kwellen vermindert, doordat de fijne openingen in de grond dichtslibben. Dit hangt weer af van de mate, waarin het water, dat voor de voeding van het kanaal gebruikt wordt, slibhoudend is. (uit "De Ingenieur" jaargang 1931, nr 25, De Twenthe-kanalen door de ontwerper van het Twentekanaal dr. ir. L.R. Wentholt.)

Het terrein is later gebruikt als tijdelijk zanddepot bij onderhoud en baggerwerkzaamheden aan het kanaal. Ook dit soort 'moderne' (alhoewel toch ook al bijna 100 jaar oude) constructies verdienen aandacht en bescherming. En mogelijk zijn er meer rond het kanaal dat toch ook één van de grote waterstaatkundige werken was uit de eerste helft van de 20ste eeuw.

Contactpersonen bij de werkgroep voor het Historische Genootschap: Jan Venselaar, jan@venselaar.nl voor De Elf Marken: Dirk Jacques, d.jacques@planet.nl voor AWN18: Gerard Tiemessen, awn18secretariaat@gmail.com
En we zoeken versterking van onze werkgroep. Er is nog veel te doen!

Archeologische Werkgroep

Apeldoorn AWA

Door Chris Nieuwenhuize

Verslag AWA 2024

Meegewerkt aan 17 bureauonderzoeken

Ook dit jaar werd regelmatig in het kader van archeologische bureauonderzoeken contact gezocht met de AWA met de vraag of we archeologische informatie over een specifieke locatie hadden. De teller eindigde op 17.

Figuur 1 Bijdragen van de AWA aan bureauonderzoeken

Conserveren vondsten van het munitiedepot

Tussen 1943 en 1945 werd in de bossen tussen Apeldoorn en Hoog Soeren op grote schaal munitie opgeslagen door de Duitsers. In meer dan 200 opslagplaatsen lagen allerlei soorten, deels buitgemaakte munitie. Bij de bevrijding op 17 april 1945 werd een deel van de opslagplaatsen door de Duitsers tot ontploffing gebracht, terwijl de rest na de oorlog werd vernietigd door de Canadezen.

Als gevolg van dit alles lag over honderden hectares niet ontplofte munitie verspreid. De gemeente Apeldoorn begon vanaf 1998 met het opruimen van deze resten, waarbij ook allerlei andere voorwerpen werden gevonden zoals verpakkingsmateriaal en delen van militaire uitrusting. Het meeste is van ijzer en daarom erg roestig.

Ongeveer 500 voorwerpen zijn sinds 2022 door vrijwilligers schoon gemaakt zodat ze geconserveerd kunnen worden. Na een paar cursusavonden gegeven onder leiding van de archeoloog Guido Spanjaard en Michel Hendriksen (van Archeo Metaal), waarin werd uitgelegd hoe de metalen voorwerpen te bewerken zodat het roesten stopt, is twee jaar lang gewerkt en is het project in 2024 afgerond.

Figuur 2 Michel geeft uitleg bij een geconserveerde verpakking van een granaat

Metaal detectie Beemte Broekland

Toen het in het drijfjatte jaar 2024 eindelijk weer eens een beetje droog was onderzocht een grote groep AWA-leden een drietal akkers langs het Goorland. De meeste hoop was op vondsten rond de eind 20e eeuw ten behoeve van de snelweg gesloopte boerderij.

De oogst was helaas karig. De akkers waren begroeid met groenbemester zodat alleen de metaaldetector wat opleverde. Maar ook dat was beperkt tot enkele munten en veel oud ijzer.

Figuur 3 Metaal detector onderzoek aan het Goorland in Beemte Broekland

Veld onderzoek boerderij de Werler in Beemte Broekland

Een paar maanden na de zoektocht langs het Goorland werd aan de andere kant van de A50 een tweede poging gedaan de geschiedenis van een boerderij in Beemte Broekland te achterhalen.

Aan de gelijknamige doodlopende weg ligt daar de boerderij de Werler die al in de 14^e eeuw wordt genoemd. De eerste bekende vermelding is uit 1384, waarmee het een van de oudste boerderijnamen uit de gemeente Apeldoorn is. Vanaf ongeveer 1700 is sprake van twee boerderijen: De Grote en de Kleine Werler.

De boerderij ligt aan een akker die veel hoger ligt dan de akkers in de omtrek.

In oktober, toen de gewassen eindelijk van het land waren deden we met de AWA een poging iets van de geschiedenis van de boerderijen van het veld op te rapen. Het resultaat was opnieuw beperkt: de grond was kort voor het onderzoek bewerkt en er werd nauwelijks aardewerk gevonden. Met de metaaldetector kwamen de gebruikelijke vondsten tevoorschijn, maar geen noemenswaardige zaken die naar het verleden van de boerderij verwezen.

Figuur 4 Veldkartering aan de Werler

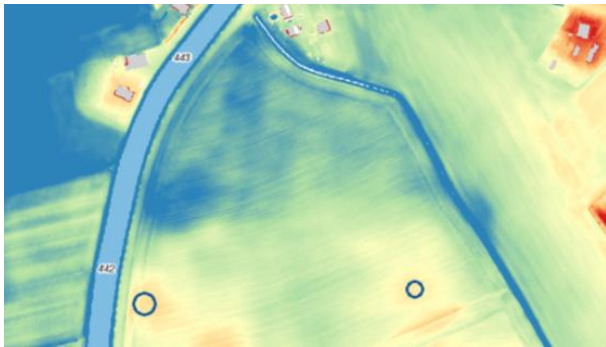
Boerderij de Quabbenburg in Terwolde

Onderzoek naar een derde boerderij, dit keer ten zuiden van de ontginning Nijbroek leverde meer resultaten op. Hier lag tot het eind van de 19^e eeuw de boerderij de Quabbenburg. De boerderij wordt voor het eerst genoemd in de 14^e eeuw en de locatie is nog steeds goed herkenbaar aan het puin in de bouwvoor.

Met een flinke groep werd de akker op een prachtige zaterdagmiddag in maart 2025 afgezocht. In totaal werden ruim 700 scherven

verzameld met een tijdsdiepte van inderdaad de 14e eeuw (Siegburg steengoed) tot de 19e eeuw. Van het gebouw zelf werden kloostermoppen en geglazuurde dakpannen teruggevonden. Het meeste materiaal lijkt uit de 18e en 19e eeuw te dateren.

Op één plek, enkele honderden meters meer naar het oosten, op een punt dat net weer wat hoger ligt dan de rest van de akker, werden enkele tientallen scherven materiaal van voor de 14e eeuw gevonden (Paffrath, Pingsdorf, Kogelpot). Daar lag dan juist weer geen jonger materiaal.

Figuur 5 Locatie van de Quabbenburg (links) langs de Terwoldse wetering en oudere bewoning (rechts) bij de Leigraaf

Mogelijk oriënteerde de bewoning zich in de 13 eeuw, voor de bouw van de Quabbenburg in de 14^e eeuw, op de Leigraaf in plaats van op de Terwoldse wetering.

Figuur 6 Koffiepauze bij de Quabbenburg

Bezoek Kootwijkerzand

Net als enkele jaren geleden werd een bezoek gebracht aan de locatie van de verdwenen voorloper van Kootwijk op het

Kootwijkerzand. De oogst bestond deze keer uit slechts enkele scherven kogelpot.

Figuur 7 Veldonderzoek op het Kootwijkerzand

Put bij Hoenderloo

Ongeveer anderhalve kilometer ten noorden van Hoenderloo ontdekte Gert-Jan Blankena een opvallende rechthoekige kavel van ruim 100 bij 60 meter, omgeven door een wal. In het midden ligt een grote kuil van ongeveer 10 meter doorsnede en een meter diep.

Het perceel verschijnt voor het eerst op de topografische kaart van 1872, inclusief put, hoewel die toen niet helemaal rond was, maar is nog niet zichtbaar op oudere kaarten.

Figuur 8 Uitsnede uit de Topografische kaart uit 1872. Midden onder het omwalde perceel met put.

Een bezoek ter plaatse leverde weinig extra gegevens op. Een boring in het midden van de put gaf een ongestoorde bodem op 50 cm diepte en in de omringende grond op 75 cm diepte.

Figuur 9 Met eiken begroeide wal aan de west zijde

Ongeveer 200 meter ten noorden van de locatie ligt een oudere akker met bijbehorende woning. Deze huisplaats is al zichtbaar op de kadastrale kaart uit 1832.

De akker is intussen met beuken begroeid en van bewoning is niets meer zichtbaar. Een boring op de akker leverde een 80 cm tot 1 meter dikke laag zwarte grond.

Zoektocht naar een waterput en een onverwachte brug in Beekbergen

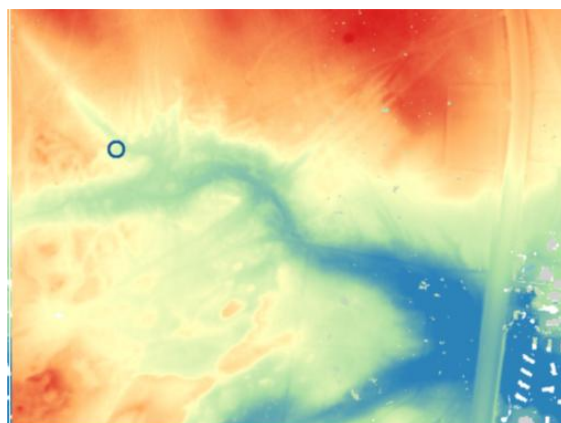
Net ten zuiden van Beekbergen, ongeveer 400 meter ten westen van de Arnhemseweg, pal achter de plaats van een van de tolhuizen langs deze weg, staat op de kadastrale kaarten van voor 1890 een "Put" aangegeven. Een ander opzienbarend detail is een "brug" in diezelfde Arnhemseweg ongeveer 200 meter zuidelijker.

Figuur 10 Uitsnede van de Topografische kaart van 1888 van de Arnhemse weg ten zuiden van Beekbergen

Het AHN maakt wel wat meer duidelijk. Zowel de put als de brug liggen in een droogdal, dat mogelijk in natte periodes na vorst, iets minder droog was, en reden voor de brug was.

Het hoogteverschil is nog steeds goed zichtbaar ter plaatse, maar van water is niets te zien en ook de locatie van de put is niet terug te vinden in het met bos begroeide terrein.

Figuur 11 Droogdal ten zuiden van Beekbergen. De cirkel geeft de locatie van de put aan, de brug lag op de plek waar de Arnhemseweg het droogdal kruist. Let ook op de karresporen die van zuidoost naar noordwest lopen.

Bezoek Xanten

Op 25 mei trokken 8 AWN leden naar het archeologisch park in Xanten net over de grens in Duitsland. Voor een deel onder leiding van een Nederlandstalige gids werden de opgegraven resten van deze Romeinse stad, het bijbehorende museum maar ook de huidige middeleeuwse stad bezocht.

Regioarcheoloog

H.G. Pape-Luijten

Regio-archeoloog Stedendriehoek tot eind 2024

Inleiding

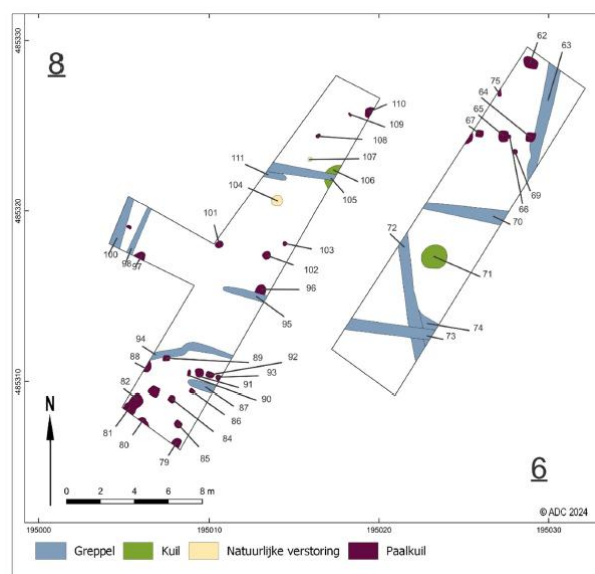
Deze bijdrage aan de Hunnepers is de laatste die ik zal schrijven als regio-archeoloog Stedendriehoek, aangezien ik eind 2024 afzwaai. Na acht jaren Apeldoorn te hebben mogen bediend op het gebied van archeologie en daarbinnen ook nog eens zes jaar de gemeentes Brummen, Epe, Heerde, Lochem en Voorst – waarvan de laatste vier terugkomen in deze bijdrage – is het mooi geweest en tijd om het stokje over te dragen. De Hunnepers 2025 zal het debuut van mijn opvolger zijn. Bij deze wil ik de lezers hartelijk bedanken voor hun aandacht en ik wens de Hunnepers alle goeds voor de toekomst!

Epe

Het idee was dat in 2024 het nieuwe integrale erfgoedbeleid van de gemeente Epe zou worden vastgesteld, maar dat heeft helaas nog niet zo mogen zijn. Dat betekent ook dat de nieuwe archeologische beleidskaart, die de vertaling is van de archeologische waarden- en verwachtingenkaart die in 2021 werd vastgesteld, nog even op zich laat wachten.

Desalniettemin zijn er ook in 2024 weer de nodige archeologische onderzoeken uitgevoerd in Epe. Zo werden er onder andere proefsleuven aangelegd aan de Klimopstraat en Duisterestraat in Epe zelf. Hoewel het onderzoek aan de Klimopstraat geen vindplaatsen opleverde, was dat wel het geval aan de Duisterestraat. Een tweetal vindplaatsen werd hier aangetroffen; één met nederzettingssporen uit de Brons- en IJzertijd – waarbij net geen duidelijke structuur kon worden ontwaard – en één met een laatmiddeleeuws huis. Zoals te zien is in onderstaande afbeelding werd in het noorden van werkput 6 de lange wand van een boerderij aangetroffen, vermoedelijk een gebouw vergelijkbaar met de gebouwen

Putten-Husselerveld 24 of Harselaar-Wencopperweg-Oost 1, maar dan wat kleiner van stuk. De twee aangetroffen vindplaatsen binnen het plangebied werden behoudenswaardig verklaard. Het gevolg hiervan is dat deze vindplaatsen, indien deze bedreigd worden door toekomstige bodemingrepen, ofwel in situ behouden moeten worden d.m.v. planaanpassing (verplaatsing bouwvlakken, ophoging, etc.), ofwel ex situ middels een opgraving van de bedreigde delen van de vindplaats(en) moeten worden veiliggesteld.

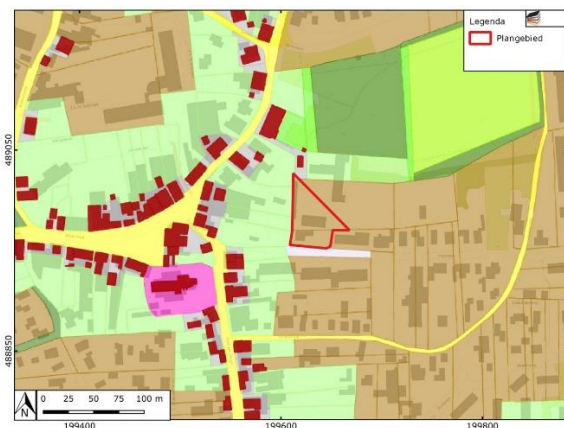
Afbeelding 1: Laatmiddeleeuwse sporen aan de Duisterestraat in Epe (bron: ADC ArcheoProjecten).

Heerde

Met dank aan onze erfgoedvrijwilliger Dirk Haasjes zijn meerdere vondstmeldingen in 2024 gedaan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook is Dirk druk bezig geweest met het vervaardigen van archeologische jaaroverzichten, waarvan ondertussen die van 2019-2022 gereed zijn. De laatste is te downloaden op de website van de gemeente, de eerdere overzichten kunnen worden opgevraagd.

In Heerde lag dit jaar de nadruk op de herontwikkeling van de kern van het gelijknamige dorp. Binnen dit centrumplan, ruwweg begrensd door de Dorpsstraat, Bonenburgerstraat en Kerkstraat, werden

meerdere fases van proefsleuvenonderzoek uitgevoerd vanwege de hoge archeologische verwachting binnen de historische kern. Dat er tussen oud en nieuw in een dorpshart dat al eeuwen wordt bewoond een spanningsveld bestaat, bleek wel tijdens het onderzoek voor dit centrumplan. Het aantreffen van daadwerkelijk als archeologisch relevant bestempelde sporen ging hand in hand met het vaststellen van fikse verstoringen, teweegebracht door bouw- en sloopwerkzaamheden in de afgelopen decennia. Zo konden enkele laatmiddeleeuwse sporen als onderdeel van de periferie van de historische dorpskern van Heerde worden beschouwd, waarbij de daadwerkelijke vindplaatskern ten westen van het onderzochte terrein ligt. In hetzelfde gebied werd een recente afvalkuil met daarin subrecent materiaal aangetroffen. Deze kuil steekt echter door een recentere verstoring met plastic heen, waardoor de kuil in de 21e eeuw kan worden gedateerd. Waarschijnlijk betreft het sloopafval van het gebouw dat tot 2023 op deze locatie heeft gestaan.

Afbeelding 2: Een deel van het Centrumplan Heerde dat middels proefsleuven werd onderzocht in 2024 (bron: Laagland Archeologie).

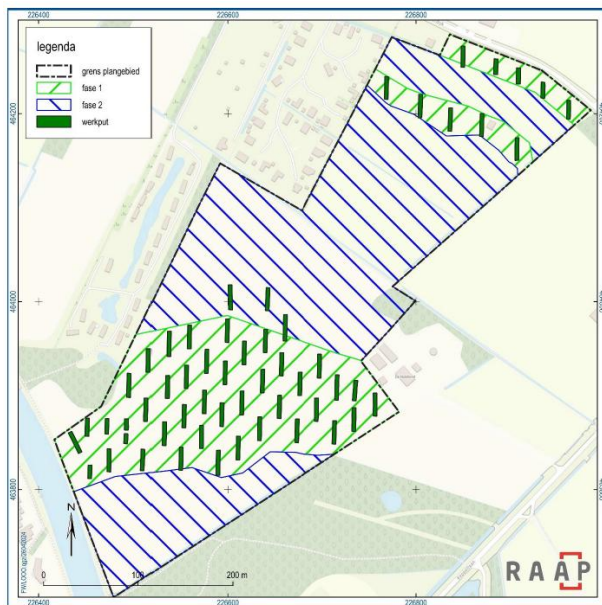
Lochem

In de vorige Hunnepers berichtte ik over woningbouwlocatie Lenderinkstege in Laren, waar in 2024 proefsleuvenonderzoek uitgevoerd zou gaan worden. De wijze waarop ik dat stel verradt al dat dit niet is gebeurd, vanwege vertraging in het proces. Echter, we hebben in Lochem niet hoeven klagen over gebrek aan proefsleuven, zoals onderstaande

foto prachtig laat zien. Dit shot is genomen met een drone ter plaatse van woningbouwlocatie Lochem-Oost, aan de oostkant van de Berkel. Om hier woningbouw mogelijk te maken was al gauw duidelijk, op basis van bureau- en booronderzoek, dat er zich een drietal parallel aan elkaar gelegen dekzandruggen in het plangebied bevonden die nader onderzocht moesten worden. Een gefaseerd puttenplan werd uitgerold in het PvE, met fase 1 gericht op die hogere en dus meest interessante landschapsvormen en fase 2 op de tussenliggende delen. De fase 2-sleuven zouden alleen aangelegd worden als de resultaten uit fase 1 daar aanleiding toe zouden geven. Uiteindelijk zijn er binnen fase 2 geen sleuven meer aangelegd, maar dat wil niet zeggen dat er geen zinnige archeologische resultaten zijn geboekt. Integendeel, op de relatief brede dekzandrug in het zuiden van het plangebied kon een prachtige vindplaats uit de Late IJzertijd – Vroeg-Romeinse Tijd worden begrensd. Deze zal ofwel ontzien moeten worden tijdens de verdere ontwikkeling, ofwel in een later stadium alsnog worden opgegraven.

Afbeelding 3: Dronefoto van de proefsleuven in plangebied Lochem-Oost (bron: RAAP).

Afbeelding 4: De aangelegde proefsleuven in Lochem-Oost (bron: RAAP).

Afbeelding 5: Concentratie handgevormd aardewerk uit de Late IJzertijd of Vroeg-Romeinse Tijd in Lochem-Oost (bron: RAAP).

Voorst

2024 zag de verschijning van een splinternieuwe Cultuurhistorische Atlas van de gemeente Voorst, waarin de gehele geschiedenis van de gemeente in woord en beeld uit de doeken wordt gedaan. Ondergetekende schreef de hoofdstukken over de prehistorie en Romeinse Tijd, wat ontzettend leuk was om te doen. We krijgen van zowel gemeentelijke collega's alsook burgers mooie reacties op de atlas, dus we hopen dat dit werk nog jarenlang tot verwondering en inspiratie mag dienen wat betreft de geschiedenis van Voorst!

Dan het archeologische onderzoek van dit jaar, althans de kers op de taart. De landgoederenzone ten noorden van Twello kwam vorig jaar al aan bod, in de vorm van het uitgebreide verkennende booronderzoek dat werd uitgevoerd voor deze grote woningbouwlocatie getiteld Twello-Noord. In 2024 werden de eerste proefsleuven hier aangelegd in deelgebieden C, D en H (zie onderstaande afbeelding), met resultaten die er niet om liegen. In grote delen van deelgebied C en in een klein deel van deelgebied D zijn grondsporen en mobilia aangetroffen die gerelateerd kunnen worden aan minimaal vier bewonings-/gebruiksfasen: twee clusters met nederzettingssporen uit de Midden-Bronstijd (sporenclusters 2 en 4), drie clusters met nederzettingssporen uit de IJzertijd (sporenclusters 1 t/m 3), sporen die verband houden met het laatmiddeleeuwse/nieuwetijdse erf De Enk (sporencluster 5) of met een voorganger daarvan en sporen die verband houden met het agrarische gebruik van het terrein in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Bij de vijf clusters met eenduidige bewoningssporen is telkens een 'centrum' of 'kern' en een 'periferie' onderscheiden (sporenclusters 1 t/m 5). In het centrum van een cluster is tijdens het proefsleuvenonderzoek een relatief grote dichtheid aan archeologische sporen aangetroffen. De periferieën van de sporenclusters lieten tijdens het proefsleuvenonderzoek een lagere spoordichtheid zien. Buiten de clusters zijn met name in het sterk door agrarisch gebruik aangetaste westelijke deel van deelgebied C enkele groepjes van (losse) sporen opgetekend waarvan de datering onduidelijk is of waarbij twijfel bestaat over de aard van (een deel van) de sporen (van antropogene of natuurlijke origine; sporenclusters 6 en 7).

In deelgebied H is slechts een klein aantal archeologisch relevante (en slecht geconserveerde) sporen aangetroffen. Er kunnen daar geen duidelijke sporenclusters begrensd worden. Het gaat om enkele middeleeuwse kuilmeilers en slecht geconserveerde middenmesolithische haardkuilen. Verder zijn in de menglaag een klein aantal vuurstenen artefacten uit het

Laat-Neolithicum en scherven vermoedelijk uit de IJzertijd verzameld. Het overgrote deel van de vondsten houdt echter verband met het agrarische gebruik van de het terrein in de Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Op basis van de KNA-waardering zijn sporenclusters 1 t/m 4 en 6 in deelgebieden C en D behoudenswaardig op basis van hun fysieke kwaliteit. Sporencluster 5 is behoudenswaardig op basis van zijn verwachte hoge informatiewaarde. Sporencluster 7 en deelgebied H zijn als niet behoudenswaardig gewaardeerd. Het gemeentelijk selectiebesluit onderschreef deze adviezen. In een volgende stap zal nog aanvullend proefsleuvenonderzoek worden uitgevoerd om sommige clusters beter te begrenzen, waarna de bedreigde locaties zullen worden opgegraven.

Archeologische Werkgroep Deventer

Geen bijdrage

Archeologie Deventer

Geen bijdrage dit jaar

Afbeelding 6: Advieskaart Twello-Noord, deelgebieden C en D (bron: RAAP).

Afbeelding 7: Onder de gedane vondsten in Twello-Noord bevonden zich een aantal munten, waarvan de oudste laatmiddeleeuws is (bron: RAAP).

Jaarverslag Archeologie Zutphen

Archeologisch onderzoek in de gemeente Zutphen in 2024

Arjan den Braven en Bert Fermin

In 2024 is door Team Archeologie van de gemeente Zutphen weer veel werk verzet. Dit was niet mogelijk geweest zonder de enthousiaste inzet van een grote groep vrijwilligers waarvan een deel ook lid is van AWN-afdeling 18 (Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe).

Het afgelopen jaar is door de vrijwilligers vooral binnen gewerkt aan diverse lopende en oude projecten, van het wassen van vondsten tot en met de deponering. Veel tijd is besteed aan de gigantische puzzelklus van duizenden keramiekscherven afkomstig uit pottenbakkerij 'De IJssel' (1841-1969) te Doesburg. Deze stad valt alleen onder een andere AWN-afdeling (Zuid-Veluwe en Oost-Gelderland) en wordt hier daarom alleen kort vermeld (afb 1).

Afb. 1 Puzzelen aan 19^e-eeuws pottenbakkersafval uit Doesburg.

Naast de reguliere vondstverwerking zijn ook dit jaar honderden metaalvondsten bij ons in de Kuiperstraat 'in eigen huis' geconserveerd door vier gespecialiseerde vrijwilligers (afb. 2). Daarnaast zijn ter voorbereiding op diverse exposities bruiklenen van uiteenlopende vondstcategorieën uit ons archeologische depot (verder) geconserveerd en/of gerestaureerd. Zo is voor de RMO-

tentoonstelling 'Bronstijd. Vuur van verandering' (18 oktober 2024 t/m 16 maart 2025) onder meer een bijzondere set versierde weefgewichten uit de midden-bronstijd opnieuw onder handen genomen. De weefgewichten zijn meer dan twintig jaar geleden gevonden bij opgravingen in de Looërenk. Uiteindelijk zijn zes exemplaren in bruikleen gegeven en aan het Nederlandse publiek gepresenteerd.

Afb. 2 Een Zutphense metaalvondst wordt onder de microscoop vakkundig schoongemaakt.

Op woensdag 1 mei 2024 vond in Zutphen het wetenschapsfestival Expeditie Next plaats. Hieraan deed Team Archeologie mee, evenals Musea Zutphen. Voorbereidend hierop kregen wij de vraag vanuit het museum, of wij de kisten voor de Viking Crime Scene-activiteit in de museumkelder konden voorbereiden. Het resultaat waren zeven mooi gevulde kisten die op de dag zelf door vele jonge onderzoekers zijn gebruikt en ook nu nog worden ingezet in het museum. Verder stonden wij op de dag zelf van Expeditie Next met de mobiele ArcheoHotspot op de Zaadmarkt. Veel van onze vrijwilligers kwamen helpen en hebben op deze dag met veel enthousiasme een kleine 6000 bezoekers iets kunnen leren over archeologie.

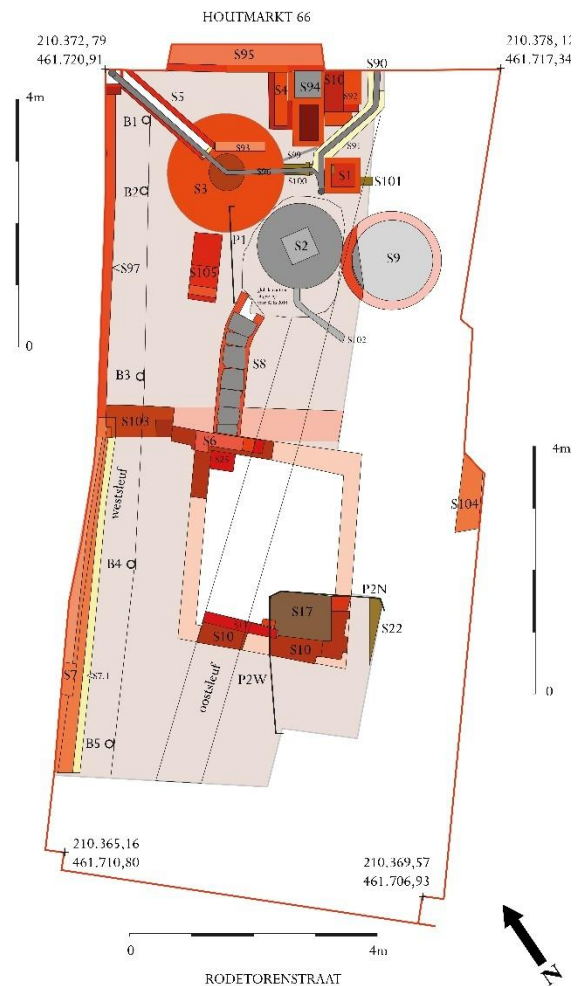
En op zaterdag 15 juni nam Zutphen weer deel aan de Nationale Archeologiedagen. De dag begon in het museum met de onthulling van een vitrine met nieuwe Jeugdschatten waarin kinderen hun

archeologische vondsten presenteren. Hierna konden bezoekers van de Nationale Archeologiedagen hun vondsten laten determineren, kennis maken met PAN (het platform waar amateurarcheologen hun vondsten kunnen melden) en een kijkje nemen in onze uitwerkruimtes. Ook deze dag was dankzij de vrijwilligers een groot succes!

Uiteraard is in 2024 door Team Archeologie gemeente Zutphen ook divers veldwerk uitgevoerd en wel in onze eigen binnenstad, De Hoven, Leesten en Doesburg. De inzet van vrijwilligers lag daarbij vooral op het vlak van intensieve metaaldetectie. Naast onze vaste metaaldetectorspecialisten hebben we nu twee nieuwe enthousiaste vrijwilligers. Hieronder worden de veldwerkprojecten besproken.

Zutphen Houtmarkt 66 (project HM66)

In 2024 is er in de binnenstad van Zutphen archeologisch onderzoek verricht op het achterterrein van Houtmarkt 66, in wezen een perceel aan de Rodetorenstraat (afb. 3). Op het terrein werd een lichte glazen serre gebouwd waarvoor twee funderingssleuven moesten worden gegraven tot een diepte van ca. 80 cm. De ruimte daartussen is ca. 35 centimeter afgegraven. Dat betekent dat niet het hele archeologische pakket in beeld is geweest, sterker nog, het grootste deel van de vindplaats zit nog intact in de bodem. Dat betekent dus ook dat niet het 'hele verhaal' van deze plek boven water is gekomen. Om toch een indruk te krijgen van de aard en potentie van de site, en dan met name de veronderstelde Karolingische fase, is het onderzoek nog aangevuld met vijf boringen. Hiermee is de greppel aan de binnenzijde van de Karolingische ringwalburgwal in kaart gebracht. Deze was al bekend uit eerdere onderzoeken.

Afb. 3 Alle-sporen-kaart van archeologische begeleiding bij Houtmarkt 66.

Hier en daar is bij het onderzoek iets van de laatmiddeleeuwse stratigrafie gezien. Deze bestaat onder meer uit diverse lemen vloerniveaus uit de laat 12^e/13^e tot 14^e eeuw. Voor de vroegste fase was de waarneming te beperkt om voldoende dateerbaar materiaal te verzamelen. In totaal zijn waarschijnlijk zes vloerniveaus gevonden (op niet aansluitende locaties, vandaar de slag om de arm). Verder bleken er twee brandlagen aanwezig te zijn op het terrein. Waarschijnlijk dateren de brandlagen uit de 13^e eeuw. In de stratigrafie blijkt verder een tweedeling aanwezig te zijn: aan de noordkant van het terrein verschilt deze wezenlijk van de zuidkant van het terrein. Dat komt omdat het oorspronkelijk om twee percelen gaat die later zijn samengevoegd, waarschijnlijk kort na 1457. Er wordt namelijk daarvoor nog een huiseigenaar aan de Rodetorenstraat genoemd en daarna niet

meer. Overigens dateert de eerste koopakte van dit pand uit 1453, waarbij de hypotheeknemer Willem Aetsack is. Waarschijnlijk bestaat het pand dan echter al een tijdje. Op grond van gegevens over het slechten van de ringwalburg (pas begin 14^e eeuw), kan het huis niet ouder zijn dan rond 1325. De kepervormige kaarsnissen zijn bovendien typerend voor de 14^e eeuw.

Op het achterterrein zijn vier grotere structuren aangetroffen. In de noordoosthoek werd een waterput aangetroffen, die verder alleen deels is bekeken omdat hij grotendeels buiten de ingreep viel. Een andere put, meer in de noordwesthoek van het terrein, is wel geheel gedocumenteerd. Deze put is aan de binnenzijde afgestreken met tras en heeft, opvallend genoeg, een bodem. De put is watervoerend, maar is dus geen waterput omdat hij niet tot in het grondwater reikt. Het is rond een waterkelder waarin regenwater werd opgevangen. Dit water kwam via de regenpijp in een kanaal dat aan de binnenzijde was afgewerkt met witte faiencetegeltjes (afb. 4). De datering moet in de 18^e eeuw liggen. De vorm van de waterkelder is zeer opmerkelijk: doorgaans zijn dit rechthoekige kelders met een tongewelf. Achter deze putten bevond zich een brandmuur, waar ook een betegelde goot doorheen liep. Deze kwam uit in een grote vierkante put met tongewelf op het achterterrein. Hardgebakken bakstenen en voegwerk bovenin het gewelf suggereren een structuur waarin water kon worden vastgehouden, al is het muurwerk boven de aanzet van het gewelf juist niet gevoegd. De situatie met de twee ronde putten, goten, rechthoekige kelder en brandmuur doet erg denken aan de brandewijnstokerij aan de Halvemaanstraat die in 2017 werd opgraven. Deze stokerij was van Hendrik Meijerink, die er in 1750 een brandewijnstokerij stichtte. De stokerij functioneerde tot 1816. Het perceel daar tegenover was overigens van brandewijnstoker Samuel Kretschmer. Kretschmer was ook betrokken bij de stokerij van Mispelblom Beyer aan de Houtmarkt 66. Deze stokerij functioneerde

tussen 1759 en 1850. In 1759 worden zowel Kretschmer als Johan Mispelblom Beyer genoemd, vanaf 1770 alleen nog Johan Mispelblom Beyer. Strikt genomen weten we niet zeker of er in 1759 al een stokerij aanwezig was in het pand, maar gezien de achtergrond van beide heren is het wel zeer aannemelijk. Vanaf 1770 is het wel 100% zeker. Zo'n stokerij bestond uit een grote ruimte vol ketels en beslagbakken en gebruikte heel veel water. Tot 1866 werd er brandewijn gestookt op de markt, daarna verhuisde het bedrijf naar het Kerkhof.

Afb. 4 Ronde waterkelder met gootje uit de 18^e eeuw.

Waarschijnlijk is de familie Mispelblom Beyer gedurende de hele 19^e eeuw nog eigenaar van het pand geweest, al woonden er steeds verschillende mensen in het huis. In de periode 1880-1884 duikt de naam Mispelblom Beyer ook weer op tussen de bewoners van het pand. In 1876 vinden we als bewoner C. Schillemans, de eigenaar van uitgeverij W.J. Thieme op dat moment.

Vanaf 1910 komen we weer een Schillemans tegen, met de initialen H.G.J. Ook hij wordt eigenaar van uitgeverij Thieme genoemd. Tussen 1924 en 1930 was het pand in gebruik door een tabaks- en sigarenhandelaar met de naam C. Olree. Daarna werd het de drukkerij van de Zutphense Courant, die bleef bestaan tot 1940 en daarna door het leven ging als Zutphens Dagblad (1945), Gelders Dagblad (1987) en uiteindelijk De Stentor (2003). Onder het vondstmateriaal bevinden zich enkele zaken die waarschijnlijk met de Zutphense Courant in verband gebracht kunnen worden. Het meest duidelijke voorbeeld is een cliché met een stuk krantentekst. Maar ook een vroeg 20e - eeuwse puntenslijper en een deel van een keramische inktpot zijn mogelijk met het werk van journalisten in verband te brengen.

Leesten-Schouwbroek (project LESB2023-2024)

Tussen 2001 en 2004 zijn grote delen van de Looërenk opgegraven, een hoge dekzandrug ten zuidoosten van Zutphen. Onder het esdek werd een wereld aan (pre)historische sporen gevonden: van mesolithische kampementen tot erven uit de metaaltijden (in totaal 109 plattegronden van boerderijen en schuren), en van Karolingische meilerkuilen tot laatmiddeleeuwse erven. In het lage broekland ten oosten daarvan, wordt sinds 2023 archeologisch proefsleuvenonderzoek verricht met begin 2025 een doorstart naar opgraven. Dit natte gebied staat bekend als het Rouwbroek, en hier gaat grootschalige nieuwbouw plaatsvinden onder de naam *Schouwbroek* naar de gelijknamige boerderij ten tijde van de ruilverkaveling rond 1970. Dat klinkt wat vrolijker dan *Rouwbroek*, dat eigenlijk zoiets als 'onontgonnen moerasland' betekent. Hier zijn beduidend minder prehistorische resten te vinden. In totaal werden 3 of 4 vuurstenen werktuigen uit het mesolithicum gevonden, maar voor de rest leken de sporen vooral uit de 17^e t/m 20^e eeuw te dateren met onder meer grondbewerkingssporen voor het telen van bomen, ontwateringsgreppels, karrensporen, een drenkkuil en dergelijke.

Bij het onderzoek aan de zuidwestkant van het terrein begin 2025 kwamen er echter ook beduidend oudere sporen aan het licht. De eerste groep sporen is tot nu toe vrij ongrijpbaar. Het gaat om vele honderden duidelijk afgebakende sporen in het laagste deel van het terrein: kuilen en paalkuilachtige sporen. Helaas bevat geen van deze sporen aardewerk of vuursteen en ook in de laag waar ze onder liggen werd niets tastbaars gevonden. Een enkel spikkeltje houtskool wacht nog op datering. In het sporencluster is ook geen enkele overtuigende structuur te ontdekken. We kennen dergelijke sporenclusters uit vennen in de buurt (óp de Looërenk en bij het Meijerink), met dateringen van mesolithicum tot vroege bronstijd, maar ook daarvoor is nog geen 100% overtuigende verklaring voor gevonden.

Pal ten noorden van dit sporencluster ligt de grond heel iets hoger (afb. 5). Hier werd in de bouwvoor relatief veel middeleeuws aardewerk gevonden, terwijl dit in de rest van het Rouwbroek vrijwel ontbreekt. De oudste scherf dateert waarschijnlijk uit de late 12^e eeuw, de nadruk ligt echter op de late 13^e (?) en 14^e eeuw. Eenmaal opgegraven bleken er twee concentrische greppels onder deze verhoging te liggen: een ondiepe greppel met een doorsnede van ca. 25 meter en een bredere greppel daar rond omheen met een diameter van ca. 50 meter. Het geheel ligt langs een middeleeuwse holle weg. Vreemd genoeg werd er echter geen overtuigende boerderijplattegrond gevonden en ook geen waterput. Dat eerste kan te maken hebben met de wijze van funderen (dat hoeft in de late middeleeuwen niet per se meer een gebouw met ingegraven palen te zijn), het tweede kan ook te maken hebben met de jongere brede greppel die dwars door dit erf heen is gegraven, of misschien ligt de hypothetische put net buiten het plangebied. Wel liggen er twee parallelle rijen sporen met een tussenafstand van ca. 7 meter binnen de buitenste greppel. Dit zijn 9 of 10 grote maar ondiepe, min of meer vierkante kuilen van een meter bij een meter. Ze bevatten wat vondstmateriaal uit de late 13^e en vroege 14^e.

eeuw. Het zou hier om een grote schuur kunnen gaan, maar de sporen liggen niet mooi recht tegenover elkaar en als het een 14^e-eeuwse gebouwstructuur zou zijn, oversnijdt die de erfgreppels. Een andere, meer waarschijnlijke mogelijkheid, is dat het boomplantgaten zijn die parallel aan de veel jongere sloot liggen die dwars door het erf heen is gegraven. Binnen de twee concentrische greppels vinden we verder moestuinbedden met een mooie zwarte vulling die relatief rijk zijn aan aardewerk uit de late 13^e tot de late 14^e eeuw, misschien nog net de 15^e eeuw (afb. 6). Tegen de buitenkant van de buitenste greppel komen we nog een interessant fenomeen tegen: een grote rechthoekige, watervoerende kuil (10 x 3 meter). Deze heeft een organische vulling maar bevat verder geen vondsten. De monsters moeten nog onderzocht op botanische resten en dateerbaar materiaal, maar de werkhypothese is dat het hier misschien gaat om een vlasrootkuil of een kuil voor het maken van run uit eikenbast dat nodig was bij het leerlooien.

Uiteraard is er getracht om deze katerstede te koppelen aan de historische bronnen. De eerste keer dat we de naam Rouwbroek tegenkomen is in 1382 (Heyn Rubruke, dienstman). Dat zou op dit boerderijtje kunnen slaan. Het historische erf Rouwbroek ligt echter elders in dit natte gebied. Feit is dat de late 13^e en 14^e eeuw een periode is waarin veel natte gebieden in onze omgeving voor het eerst werden ontgonnen.

Afb. 5 Sporen ter hoogte van middeleeuws erf in Leesten-Schouwbroek.

Afb. 6 Groot fragment van een 14^e-eeuwse steengoed kan uit Siegburg.

En dan hebben we tenslotte nóg een diepe, ovale waterhoudende kuil. Maar deze bevat ijzertijd materiaal: scherven en verbrande zandsteen. Het is het enige spoor uit de (midden?) ijzertijd in het Rouwbroek, maar een stukje naar het westen ligt de Looërenk die, zoals we al zagen, vól zit met bewoningsresten uit de ijzertijd. Het ligt dus voor de hand dat het hier gaat om de resten van een activiteit die werd georganiseerd

vanuit een erf op de nabij gelegen Looërenk. De kuil roept sterke associaties op met een grote rechthoekige waterhoudende kuil die enige tijd terug werd gevonden in Warnsveld-Oranjelaan. Deze had resten van een planken beschoeiing en zat vol verbrand zandsteen en aardewerk. De interpretatie daarvan riep ook de nodige vraagtekens op. Wellicht dat de botanische monsters nog aanknopingspunten gaan opleveren.

De Dam (project DAM2024)

Bij het uitgraven van een 'wadi' naast de nieuwe paardenbak van manege De Dam aan de Damlaan werd een klein archeologisch onderzoek verricht. De resultaten bestaan uit zowel ingemeten grondsporen als uit al dan niet losse vondsten (vuursteen, aardewerk, glas en metaal).

Qua sporen is er een duidelijke driedeling waargenomen. In de zuidelijke zone werden enkele kuilen gevonden die op één na erg op elkaar lijken qua vulling. Eén van deze sporen heeft redelijk goed dateerbaar materiaal opgeleverd, namelijk een vergulde zilveren manchetknoop met ingegraveerd familiewapen (afb. 7). Op stilistische gronden kan deze manchetknoop waarschijnlijk in de 18e eeuw gedateerd worden. De andere kuil heeft een lichte vulling en lijkt een stuk ouder te zijn, maar er is helaas geen aanknopingspunt voor een datering gevonden.

De sporen vertonen geen onderlinge samenhang in ruimtelijke zin en maken zeker geen deel uit van een gebouw. Waarschijnlijk zijn het afvalkuilen met organisch materiaal dat in de loop der eeuwen is vergaan.

Afb. 7 Vergulde zilveren manchetknoop met familiewapen.

In het midden van de put is een grondspoor van een greppel / sloot aanwezig. Deze greppel mat ruim 2,5 meter en loopt parallel aan de huidige Damlaan, maar wel ruim tien meter ten zuiden daarvan. Vrijwel zeker is dit een laatmiddeleeuwse greppel. Dit is gebaseerd op het vondstmateriaal uit de dempingsfase. Dit omvat 15^e-eeuws steengoed en 15^e-eeuws grijsbakkend aardewerk. Het gaat daar in het geval van een (eivormige) grijsbakkende kom om een exemplaar dat nu weliswaar gebroken is, maar dat (in scherven) in zijn geheel in de greppel is geworpen bij de demping. Andere, latere scherfjes helemaal boven in de vulling zijn daar waarschijnlijk via nazakking in terecht gekomen.

In het noordelijk deel van de put, tussen de eerder genoemde greppel en de huidige weg, werd een vrij brede zone van karrensporen aangetroffen. Deze sporen lopen dus direct langs (en parallel aan) de greppel. De zone is als een langgerekte depressie te volgens op het Actueel Hoogtebestand Nederland en we kunnen dus uitsluiten dat het om ploegsporen gaat. In één van de sporen werd 15e-eeuws steengoed aangetroffen, in een ander 17e-eeuws materiaal. In deze zone werd in de bouwvoor ook oud baksteenpuin aangetroffen (14e-17e eeuw), dat duidelijk als een primitieve wegverharding is gebruikt.

De karrensporen laten zien dat de Damlaan in de loop der tijd verlegd is. Tegenwoordig is de Y-sprong Oostveensepad / Damlaan vrij hoekig, maar oorspronkelijk zal het tracé

vloeiender zijn geweest, toen het nog om een zandpad ging.

Mogelijk moet het rechte trekken van de Damlaan (naar het adellijke Huis Den Dam) gezien worden in relatie tot bv. de aanleg van de Voorsterallee, Kapperallee en het rechte trekken van de Deventerweg. Vanaf het einde van de 17e eeuw werd iedere weg met allure op en naar de landgoederen van de adel kaarsrecht gemaakt en was het afgelopen met de organische gegroeide “hazenpaden”.

Dan de vondsten. Een deel daarvan is *in situ* gevonden: in grondsporen of in de mollenlaag onder de bouwvoor.

Het oudste materiaal dateert uit de prehistorie. Er is relatief veel bewerkt vuursteen gevonden. Helaas zitten daar niet echt goed dateerbare artefacten tussen. De afslagen zijn dik en weinig professioneel gemaakt. Vaak duidt dit op een datering in het begin van de bronstijd. Er was toen een duidelijke scheiding tussen juist zeer professioneel gemaakt, goed dateerbare artefacten (bv. dolken, pijlpunten en plaggensnijders) en juist opportunistisch gemaakte artefacten. Het lijkt erop dat in de steentijd iederéén vakkundig vuursteen kon bewerken en dat in de bronstijd vuursteenbewerking grotendeels werd uitbesteed aan een groep vakmensen en dat de gemiddelde boer maar wat aanklungelde.

Daarnaast is er ook handgevormd aardewerk aangetroffen. Hierbij zijn geen écht diagnostische stukken aanwezig. Globaal dateert het aardewerk van de late bronstijd tot midden-ijzertijd. Het grootste deel van het vondstmateriaal is echter *ex situ* verzameld. Een deel is afkomstig van het terrein van de paardenbak, een ander deel van het uitgraven van de wadi. Opvallend was dat het aandeel (vroeg)middeleeuws aardewerk vrij groot was (ca. éénderde van al het vondstmateriaal). Het oudste materiaal gaat terug tot de 9e eeuw.

Vanwege het vele (vooral laat-) middeleeuwse aardewerk ontstond ook de gedachte dat in de nabijheid van de locatie wel eens een voormalig middeleeuws erf zou kunnen hebben gelegen. Historisch onderzoek leerde dat dit het erf Vokkink / Focking geweest moet zijn. Dit erf lag ongeveer op de locatie van het gebouw van manege De Dam. De eerste vermelding die we van dit erf kennen is uit 1401, wanneer Gert Vockinx als horige op het erf genoemd wordt. Hij was horige van de Abdij van Werden (bij Essen) en wordt omschreven als *voetruter*. Hiermee werden mensen bedoeld die “onvermogen waren om een paard te houden en zich een harnas aan te schaffen”.

Waarschijnlijk ontleende Gert zijn tweede naam aan het erf, en is het erf niet genoemd naar deze Gert. Deze gang van zaken was toentertijd gebruikelijk, en het erf kan dus ook veel ouder zijn dan 1401 (een gelijknamig erf bij Borculo kent een eerste vermelding uit 1188). Een aanwijzing daarvoor is ook de naam van het erf, die zich globaal laat vertalen als: “van de familie van Fokko”. Ook het aardewerk wijst op een ontstaansgeschiedenis die verder terug gaat in de tijd.

Het erf blijft bestaan tot ergens in de 18^e eeuw. Een mogelijke sluitdatum ligt in 1744, wanneer het hele gebied rond Huize de Voorst opnieuw ingedeeld wordt.

De Hoven Noord (project DHN2024)

Vooruitlopend op de nieuwbouwplannen in De Hoven Noord is in oktober 2024 een begin gemaakt met grootschalig proefsleuvenonderzoek aan weerszijden van de Hoveniersweg nabij de Vliegendijk langs de IJssel.

Hoewel dit weide- en akkergebied er vredig uitziet, is dit zeker niet altijd het geval geweest. Het gebied speelde acht jaar lang een belangrijke rol in de Tachtigjarige Oorlog. In 1583 werd de al bestaande versterking in De Hoven recht tegenover de stad Zutphen aan de andere kant van de IJssel door de Spanjaarden omgebouwd tot

een grote schans. Om die te veroveren legden de Staatse troepen in 1584 twee linies met 14 schansen om de Grote Schans heen om die in te nemen. Deze actie mislukte, de schans bleef Spaans. In 1586 en 1587 is de Grote Schans afwisselend in Staatse en Spaanse handen. Pas in 1591 weet prins Maurits met een list de Grote Schans en daarna Zutphen definitief te veroveren op de Spanjaarden. Met het archeologische onderzoek willen we de legerkampen, linies, schansen en andere zaken uit de Tachtigjarige Oorlog te onderzoeken. Tot dusver zijn bij het onderzoek in De Hoven Noord al diverse resten uit de late 16^e eeuw aan het licht gekomen (afb. 8), zowel in de vorm van mobiele vondsten (o.a. loden haakbuskogels en een zwaardschedepuntbeslag van een rapier) als enkele sporen waaronder een rechthoekige kuil (mogelijk van de veldkeuken in een tentenkamp) en een gracht die later met (wal)zand is dichtgegooid. In de tweede helft van juni 2025 gaan we verder met proefsleuvenonderzoek en hopen dan een beter beeld te krijgen van de resten uit de Tachtigjarige Oorlog.

Afb. 8 Een fragment van een steengoed kan afkomstig uit een kuil, mogelijk de veldkeuken van een legerkamp.

Ook de Tweede Wereldoorlog heeft letterlijk diepe sporen achtergelaten in De Hoven. Tijdens de Duitse inval in 1940 werd hier hard gevochten. De Duitsers konden Zutphen betrekkelijk makkelijk innemen, maar het oversteken van de IJssel was een uitdaging en daar is toen stevig gevochten. Ook in de week voor de Bevrijding van De Hoven (op 14 april 1945) werd hier flink gevochten: dit jaar precies 80 jaar geleden. De Duitsers hadden er kilometers aan loopgraven, mangaten, kleine bunkertjes en ingegraven geschutstellingen. Deze resten kunnen we exact lokaliseren op basis van luchtfoto's van de RAF van 15 maart 1945. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn enkele structuren uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen, waarbij het onderzoek zich vooral richtte op de archeologische waardering van deze resten: hoe goed is dit alles in de bodem bewaard gebleven en wat is de wetenschappelijke en maatschappelijke meerwaarde van deze resten? In het kader hiervan zijn bij het proefonderzoek een groter segment van een Duitse loopgraaf en een Duitse FLAK-stelling (*Flugabwehrkanone*, luchtafweergeschut) onderzocht. De resultaten zijn veelbelovend: zo bleek bij de FLAK-stelling het ondergrondse onderkomen van de kanonbemanning bewaard te zijn gebleven inclusief houten planken- en lattenvloer en enkele achtergelaten bezittingen waaronder een kam (afb. 9). Lege ijzeren munitiekisten en een verschoten huls geven aan dat geschoten is met 2 cm FLAK: een licht geschut dat uiteindelijk geen partij bleek voor de oprukkende Candase troepen. In kader van het archeologische onderzoek is ook het hele terrein intensief afgezocht met de metaaldetector. Hierbij zijn zeer veel resten van gesprongen explosieven gevonden (merendeels geallieerd) in de vorm van granaatscherven, stukken ontstekers en geleidebanden. Al deze resten zijn exact ingemeten met 06-GPS en geven een vrij gedetailleerd beeld van de gevechtshandelingen met name rond de

Bevrijding van de Hoven. Het plan is om de resten in de nabije toekomst verder archeologisch te onderzoeken in combinatie met een bedrijf dat gespecialiseerd is in explosievenonderzoek (Opsporen Ontploffbare Oorlogsresten).

Afb. 9 Resten van Duitse FLAK-stelling met houten vloer in ondergronds onderkomen voor kanonbemanning.

Zutphense Archeologische Publicaties

In 2024 verschenen tot slot ook diverse rapportages in de reeks Zutphense Archeologische Publicaties (ZAP). Hieronder de titels:

- ZAP 162 Bert Fermin 2024: **Archeologische begeleiding op de Hamersplaats.** Stratigrafie van het zuidelijke deel van de Polsbroek in Zutphen.
- ZAP 163 Arjan den Braven, Jos van Dalfsen & Bert Fermin 2024: **Geen peil op te trekken?** Archeologische opgraving op de IJsselkade in Zutphen.
- ZAP 164 Bert Fermin 2024: **Schansen en loopgraven op de Zutphense Overmars.** Bureauonderzoek De Hoven-Noord (gem. Zutphen).
- ZAP 165 Bert Fermin, Michel Groothedde en Constant Willems 2024: **De schat van het Halvemaansmes.** De 16e-eeuwse zilveren munten van Turfstraat 4 in Zutphen en hun context.
- ZAP 166 Willeke Borst 2024: **Reliëf van de Nieuwstad.** Enkele archeologische observaties in de Nieuwstad en Norenburgerstraat.

- ZAP 167 Bert Fermin en Diederik Rijs 2024: **Van voetruiter tot weekendruiter.** Archeologische waarnemingen rond voormalig erf Fokkink bij de manege aan de Damlaan, gem. Zutphen.
- ZAP 168 Bert Fermin 2024: **IJzertijdboeren op de Holsterkamp.** Archeologisch onderzoek Lanksinkweg 8, Zutphen.
- ZAP 169 Arjan den Braven, met bijdragen van F. Verbruggen en S. Lange 2024: **Van zoepekolk tot rabat.** Proefsleuvenonderzoek Leesten-Schouwbroek (gemeente Zutphen).

Jaarverslag Archeologie Apeldoorn

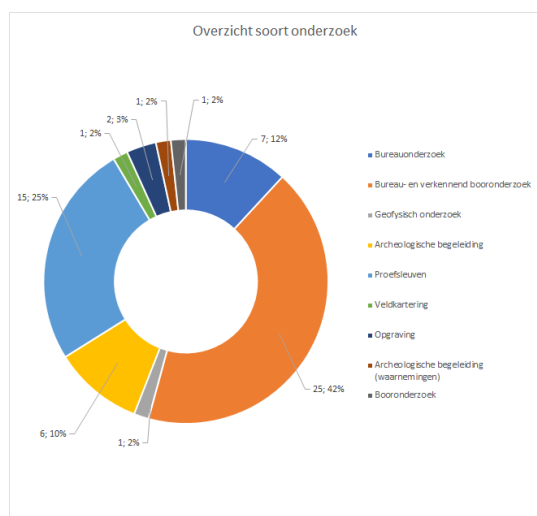
Door Guido Spanjaard

Afbeeldingen: Gemeente Apeldoorn, tenzij anders vermeld.

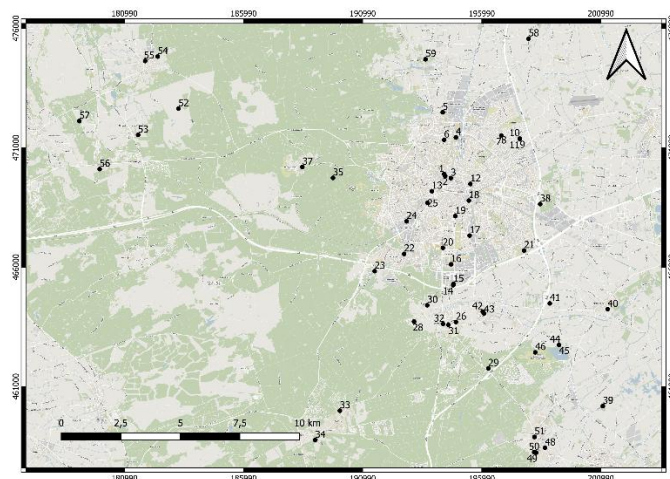
Overzicht

In 2024 zijn in de gemeente Apeldoorn 59 archeologische onderzoeken uitgevoerd. Dit jaar zijn 7 opzichzelfstaande bureauonderzoeken uitgevoerd (12 %). In totaal zijn er 25 bureauonderzoeken gecombineerd met een booronderzoek uitgevoerd (42 %), heeft 1 losstaand booronderzoek plaatsgevonden (2%), heeft 1 geofysisch onderzoek plaatsgevonden (2%), is er 1 veldkartering uitgevoerd (2%). Verder zijn er meerdere gravende onderzoeken uitgevoerd: er hebben twee waarnemingen plaatsgevonden als onderdeel van de archeologische brandweerklassen, deze zijn gerekend als één project (2%), er hebben 6 archeologische begeleidingen plaatsgevonden (10%), er zijn 15 proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd (25%) en er zijn twee opgravingen uitgevoerd (3%).

Van al het onderzoek dat is uitgevoerd in 2024 bestond 43% uit gravend onderzoek. Dit percentage ligt iets hoger dan het gemiddelde van de afgelopen jaren, waarin het percentage rond een kwart tot een derde van de onderzoeken bedroeg.

Afbeelding 1. De verhoudingen tussen de verschillende soorten onderzoek uitgevoerd in de gemeente in 2024.

Afbeelding 2. De ligging van alle onderzoeken binnen de gemeentegrens in 2024.

Om beter inzicht te krijgen in de verhoudingen tussen de verschillende onderzoeken en het besluit tot vervolgonderzoek of het vrijgeven van een terrein wordt er gekeken naar het type onderzoek en besluit dat daaruit voortvloeit. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het besluit dat genomen wordt na een bureau- en booronderzoek (inclusief maaiveldkarteringen en geofysisch onderzoek) en het besluit dat genomen wordt na een proefsleuvenonderzoek. Van de 25 bureau- en booronderzoeken hebben 7 (20%) geen vervolg gekregen, omdat de verwachte archeologische waarde hier te laag bleek om een vervolgonderzoek uit te voeren. Voor 1 van deze locaties (3%) is besloten tot karterend booronderzoek. Van 2 van de locaties (6%) waar enkel een bureauonderzoek is uitgevoerd is besloten dat verkennend booronderzoek noodzakelijk is. Twaalf onderzoeken (34%) vormden aanleiding voor uitvoering van proefsleuvenonderzoek en één onderzoek voor een archeologische begeleiding. Voor 1 locatie (3%) is besloten tot een opgraving, vanwege de bekende archeologische waarde van een deel van het terrein. Ter plaatse van het geofysisch onderzoek is geen sprake van bedreiging van archeologische waarden; deze worden *in situ* behouden.

SELECTIEBESLUITEN UIT BUREAU- EN BOORONDERZOEKEN		
	AANTAL	PERCENTAGE
Geen vervolg	7	20
Booronderzoek	3	9
Proefsleuven	12	34
Archeologische begeleiding	1	3
Opgraven	1	3
Behoud in situ	1	3
Nog niet bekend	10	29

Van de 15 proefsleuvenonderzoeken die in 2024 zijn uitgevoerd heeft het merendeel geen vervolg gehad. Eén onderzoek (7%) leidde tot een behoud in situ; omdat de ter plaatse aanwezige archeologische resten niet bedreigd werden door geplande bodemingrepen. Voor 3 locaties werd besloten tot een opgraving. Bij de overige 10 proefsleuvenonderzoeken (71%) is het onderzoeksgebied vrijgegeven voor de werkzaamheden die daar gepland stonden.

SELECTIEBESLUITEN UIT PROEFSLEUVEN- ONDERZOEKEN		
	AANTAL	PERCENTAGE
Geen vervolg	11	73
Opgraven	3	20
Behoud in situ	1	7

Projecten

1: Stadhuis, Markplein 1 (Apeldoorn Algemeen)

Sinds 2017 wordt er ieder jaar een archeologische onderzoeksmelding op het stadhuis geplot. Dit is niet omdat hier op deze locatie een archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd; bij de bouw van het stadhuis en de eronder gelegen parkeerkelder zijn immers alle eventuele archeologische sporen en vondsten verdwenen. Deze onderzoeksmelding is een administratieve

plaatsing. De gemeente Apeldoorn heeft Econsultancy gevraagd om gedurende het jaar kleine waarnemingen in het veld uit te voeren op locaties waar geen formeel archeologisch onderzoek nodig is. Het gaat dan vaak om bodemingrepen die zonder onderzoek uitgevoerd mogen worden of om locaties waar besloten is dat er geen onderzoek meer nodig is, maar waar we willen toetsen of dit besluit klopt of om meldingen dat bij graafwerk mogelijk archeologische sporen en/of vondsten zijn gedaan.

In 2024 zijn door Econsultancy twee van dit soort waarnemingen gedaan: aan Keienbergweg 40 te Ugchelen en bij de Wenumse Watermolen. Bij de waarneming aan de Keienbergweg kon maar een klein deel van de ontgraving geïnspecteerd worden, omdat veel van de ontgraven grond al was opgevuld (o.a. met granulaat voor de parkeerplaats). Tijdens de waarneming zijn geen archeologische sporen aangetroffen, maar er is wel één klappersteen gevonden. Klapperstenen komen van nature regelmatig voor in het gebied en werden regelmatig gedolven voor ijzerwinning. Bijvoorbeeld in Bruggelen, het bosgebied ten zuiden van de Keienbergweg. In dit bos liggen meerdere ijzerkuilen. Een directe koppeling met de ijzerwinning kan aan de Keienbergweg echter niet gemaakt worden.

Afbeelding 3a. Overzichtsfoto van de reeds uitgevoerde werkzaamheden aan de Keienbergweg. Op een groot deel van het terrein was al granulaat gestort, waardoor het uitvoeren van een waarneming lastig was (foto: Econsultancy).

Afbeelding 3b. Het aangetroffen stuk klappersteen aan de Keienbergweg (foto: Econsultancy).

In juli 2024 vonden bij de Wenumse Watermolen kleinschalige graafwerkzaamheden plaats, waarbij een molensteen werd aangetroffen. Econsultancy heeft ter plaatse een waarneming uitgevoerd om de ontgraving te onderzoeken op aanwezigheid van archeologische vondsten en sporen. Daarbij werden geen archeologische resten aangetroffen en de graafwerkzaamheden bleken beperkt te zijn gebleven tot de recent geroerde bovengrond. De molensteen bleek van relatief recente ouderdom te zijn.

Afbeelding 3c. De aangetroffen molenstenen bij de Wenumse Watermolen (foto: Stichting Wenumse Watermolen).

7. Terwoldseweg 5 (Apeldoorn Noordoost)

Op 4 en 5 december heeft Archol een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd nabij de Terwoldseweg 5. De aanleiding voor dit onderzoek is de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk met 107 woningen.

Uit het bureauonderzoek bleek dat het plangebied grensde aan een terrein waar een hofstede heeft gestaan. Deze hofstede, 'de Sprenkelaar', stond iets ten noorden van het plangebied. De hofstede werd voor het eerst benoemd in 1336 en is tot in de 18^e eeuw in het bezig geweest van het kapittel van St. Marie in Utrecht. Door het plangebied liep een historisch pad dat naar deze hofstede leidde, met name langs dit pad werden resten van bijgebouwen en landschapsinrichting van de hofstede verwacht. Verder gold voor het westelijke terreindeel, op basis van landschappelijke ligging, ook een hoge archeologische verwachting voor archeologische resten vanaf het Paleolithicum. Tijdens verkennend booronderzoek is de verwachting aangescherpt. Het terrein ten oosten van het historische pad bleek grotendeels verstoord te zijn. Op het terrein ten westen van het historische pad was sprake van een deels intact bodemarchief en hier bleef de (middel) hoge archeologische verwachting voor de perioden Neolithicum t/m Nieuwe Tijd staan.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn 127 sporen en twee vondsten aangetroffen. Daarbij zijn twee vindplaatsen te onderscheiden. De eerste vindplaats bestaat o.a. uit (flinke) paalsporen, greppels en een sloot. De grondsporen zijn te koppelen aan bijgebouwen en landschapsinrichting rondom de hofstede: het gaat o.a. om een veldschuur, schaapskooi en meerdere spiekers. Opvallend is ook een behoorlijke groot spoor van een sloot. Vanwege de forse afmeting wordt gedacht aan een deel van de gracht rondom de hofstede. De tweede vindplaats bestaat uit grote paalsporen die een bootvormige gebouwplattegrond lijken te vormen. Dit soort plattegronden komen voor tussen de 10^e en 13^e eeuw. Dit wijst erop dat het terrein al (ver) vóór de eerste schriftelijke vermelding van de hofstede werd bewoond/gebruikt. De twee

vondsten uit het proefsleuvenonderzoek zijn allebei roodbakkende, geglaazuurde stukken aardewerk, die niet nader gedateerd kunnen worden dan de late Middeleeuwen – Nieuwe tijd. Vanwege de aangetroffen vindplaatsen is geadviseerd om een opgraving uit te voeren. Deze opgraving zal waarschijnlijk plaatsvinden in 2025.

Afbeelding 4. Op de voorgrond zijn sporen van de veldschuur, die bij de hofstede hoorde, te zien. Op de achtergrond is een breed spoor met een donkere vulling te zien, dit is de gracht die mogelijk om de hofstede lag (foto: Archol).

9. De Wellen (1) (Apeldoorn Noordoost)

Van 8 tot en met 10 april heeft Laagland Archeologie een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied 'De Wellen' in Apeldoorn Noordoost. De aanleiding van het onderzoek is de aanleg van een nieuwe ontsluitingsweg tussen de Deventerstraat en Terwoldseweg.

Op basis van het vooronderzoek gold hier een middelhoge verwachting voor resten uit de periode Neolithicum t/m vroege Middeleeuwen. Deze verwachting was gebaseerd op de landschappelijke ligging van het plangebied. Tijdens het onderzoek zijn vooral sporen en vondsten aangetroffen uit de Nieuwe Tijd. Daarnaast is een enkel stukje bewerkt vuursteen aangetroffen, dat niet nader gedateerd kon worden dan Paleolithicum – Bronstijd. Het stukje vuursteen is gevonden in de recente bouwvoor, waardoor de herkomst niet duidelijk is. De aangetroffen resten zijn inhoudelijk niet waardevol genoeg om als vindplaats aan te merken, daarom is geadviseerd geen verder onderzoek uit te voeren. Het gebied is dan ook vrijgegeven voor de geplande ontwikkeling.

Afbeelding 5. Een van de aangetroffen vondsten uit de Nieuwe Tijd, het betreft een metalen juslepel (foto: Laagland Archeologie).

10. De Wellen, (2) (Apeldoorn Noordoost)

In november 2024 heeft Sweco een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op landgoed De Wellen. Het onderzoek vond plaats vanwege een terreinoverdracht, waarna woningbouw zal plaatsvinden.

Op basis van het bureauonderzoek gold een middelhoge verwachting voor resten uit de perioden Laat Paleolithicum t/m Middeleeuwen. Ook werden resten verwacht in relatie met het landgoed en de 19^e-eeuwse ontginning van het gebied. Doormiddel van verkennend en karterend booronderzoek werd onderzocht waar de bodem intact was en vindplaatsen aanwezig konden zijn. Met deze methode is bepaald waar proefsleuvenonderzoek uitgevoerd moest worden.

Het proefsleuvenonderzoek heeft weinig sporen opgeleverd: slechts twee (ondiepe) greppels en een sloot. Omdat de greppels in dezelfde richting lopen als de sloot, wordt gedacht dat deze mogelijk behoren tot eerdere, ondiepere fasen van de sloot. De greppels en de sloot lagen parallel aan een brede weg die op de topografische kaart uit 1883 is weergegeven. Vanwege het gebrek

aan meer archeologische resten is besloten geen verder onderzoek uit te voeren en de locatie vrij te geven.

Afbeelding 6. Een groot deel van de werkputten uit het proefsleuvenonderzoek waren archeologisch gezien (relatief) leeg, zo ook deze (foto: Sweco).

11. De Wellen(3) (Apeldoorn Noordoost)

Van 10 t/m 20 september is door Transect een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied 'De Wellen Zuid'. De aanleiding voor het onderzoek is een woningbouwproject waarbij 155 nieuwe woningen gerealiseerd zullen worden.

Uit het vooronderzoek bleek dat in het plangebied sprake is van sneeuwsmeltwaterafzettingen, dergelijke afzettingen vormden een gunstige vestigingslocatie voor jagers verzamelaars (Laat-Paleolithicum) en landbouwers (vanaf het Neolithicum tot de vroege Middeleeuwen). Om deze redenen gold in het plangebied een hoge verwachting voor archeologische resten uit de perioden Laat-Paleolithicum t/m Vroege Middeleeuwen. Het proefsleuvenonderzoek leverde (helaas) geen resultaten op uit de voorgenoemde perioden,

maar er werden wel sporen van een historische route uit de Nieuwe tijd aangetroffen. De historische route bestond tenminste vanaf de 17^e eeuw of mogelijk zelfs eerder. De historische route bestond uit meerdere naast elkaar gelegen karrensporen die min of meer overeenkomen met de ligging van wegen op kaarten uit de 18^e en 19^e eeuw. Verder zijn een groot aantal sporen van grondverbetering en afvalkuilen uit de 19^e en 20^e eeuw gevonden. De sporen horen waarschijnlijk bij het agrarisch gebruik rondom een boerderij die vanaf de 19^e eeuw in het plangebied stond. De aangetroffen archeologische resten worden niet gezien als een behoudenswaardige vindplaats. Om deze reden is het plangebied na het proefsleuvenonderzoek vrijgegeven.

Tijdens het onderzoek is wel een mooie vondst gedaan: bij een van de karrensporen werd een 17^e-eeuws, metalen sierbeslag van paardentuig gevonden. Op het sierbeslag staat een ruitergevecht afgebeeld met twee naar elkaar gerichte figuren te paard, met zwaarden of lansen in hun hand. Omdat het sierbeslag erg kwetsbaar was, is het direct naar een restauratieatelier (Restaura) gestuurd. Bij Restaura is het voorwerp eerst schoongemaakt (roest verwijderen) en daarna geconserveerd.

Afbeelding 7a. Parallel lopende karrensporen in werkput 13 op 'De Wellen Zuid' (foto: Transect bv).

Afbeelding 7b. Het 17^e-eeuwse metalen sierbeslag van een paardentuig, gevonden tijdens het onderzoek op De Wellen Zuid. Een van de twee paarden (met ruiter) is nog redelijk duidelijk zichtbaar (foto: Transect bv).

14. Oude Apeldoornseweg 31 (Apeldoorn Zuid)

Op 23 september heeft RAAP een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Oude Apeldoornseweg 31. Op het adres wordt een bedrijfspand met parkeerplaatsen gebouwd. Tijdens het vooronderzoek was vastgesteld dat alleen in de noordoosthoek van het plangebied archeologische resten konden liggen, omdat de rest van het terrein al tot grote diepte verstoord was. Tijdens het vooronderzoek werd geadviseerd om in de noordoosthoek van het plangebied niet dieper te graven dan 0,3 m -mv, zodat eventuele archeologische resten *in-situ* beschermd bleven. Het inrichtingsplan werd hier op aangepast.

De initiatiefnemer gaf echter aan dat hij het oorspronkelijke inrichtingsplan alsnog wilde uitvoeren, mits er in de noordoosthoek van het terrein geen archeologische resten aanwezig zouden zijn. Om deze reden werd alsnog een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In het gebied werd één proefsleuf aangelegd, hierin werden geen archeologische resten aangetroffen. Het terrein kon daarom vrijgegeven worden voor verdere ontwikkelingen en het oorspronkelijke inrichtingsplan kon uitgevoerd worden.

Afbeelding 8. Drie archeologen staan bij de aanleg van de proefsleuf aan de Oude Apeldoornseweg 31 (foto: RAAP).

16. Malkenschoten 9 (Apeldoorn Zuid)

Op 13 februari heeft Hollandia Archeologen een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Malkenschoten 9. Op de locatie zal het bestaande tuincentrum plaatsmaken voor nieuwbouw met parkeerstroken. Tijdens het vooronderzoek was al vastgesteld dat er in het plangebied rekening gehouden moest worden met verstoring van de top van het natuurlijke zand. Omdat niet vastgesteld kon worden of het hele archeologische niveau was verstoord is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (bij geringe verstoring van de top van het natuurlijke zand kunnen namelijk nog (diepere) grondsporen aanwezig zijn). Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat de natuurlijke bodem inderdaad verstoord was, daarnaast zijn geen archeologische resten aangetroffen. Om deze redenen is het terrein vrijgegeven voor verdere ontwikkelingen.

Afbeelding 9. Het profiel in werkput 2 aan de Malkenschoten 9 laat duidelijk de verstoring van de natuurlijke bodem zien. De eerste drie 'lagen' bestaan uit klinkers, opgebracht zand en een verharde laag. Daaronder ligt een pakket, humeuze, geroerde grond met plantgaten erin. Het dekzand daaronder is vermengd met de laag er boven en de grens is scherp. Dit wijst erop dat de bodem is vergraven (foto: Hollandia Archeologen).

22. Ugchelseweg 219 (Apeldoorn Zuidwest)

In november 2024 heeft De Steekproef een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, deels onder milieukundige saneringscondities. Het onderzoek vond plaats vanwege sloopwerkzaamheden rond een voormalige wasserij. Daarbij moest ook een deel van het terrein gesaneerd worden.

Op het terrein heeft in het verleden een watermolen gestaan. Waarschijnlijk gaat het om de watermolen 'Kleine Bazemolen', die in de 17^e eeuw is gebouwd en rond 1870 is afgebroken. Nadien is het terrein eerst als buitenplaats gebruikt en later, in verschillende perioden tot 1980, is het terrein bebouwd geraakt. Naast de verwachte resten van de watermolen werden, op basis van landschappelijke context, ook resten vanaf het Laat-Paleolithicum verwacht.

In de werkputten zijn resten van een bakstenen kelder en de gedempte beekloop aangetroffen. Het terrein bleek verder in grote mate verstoord te zijn door de latere bebouwing. Vanwege de weinig intacte resten is gekozen dit terreindeel alvast vrij te geven, zodat men verder kon met saneren. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek op de rest van het terrein zijn nog niet bekend.

Afbeelding 10. Archeologen aan het werk tijdens het proefsleuvenonderzoek aan de Ugchelseweg 219. Vanwege de saneringscondities worden overalls gedragen.

25. Holthuis naast nr. 11 (Apeldoorn Zuidwest)

In september 2024 heeft Greenhouse Advies bv een archeologisch veldonderzoek uitgevoerd op het perceel naast Holthuis nr. 11. Op het terrein worden nieuwe woningen gebouwd. Het onderzoek bestond uit een proefsleuvenonderzoek en een archeologische begeleiding van een sanering.

Uit het vooronderzoek bleek dat er een archeologische verwachting gold voor alle

perioden vanaf het Laat-Paleolithicum, maar vooral voor de Nieuwe tijd. Op het terrein heeft namelijk in het verleden een watermolen gestaan. Het betrof een van de 'Holthuizer' watermolens. Beide Holthuizer watermolens zijn aan het begin van de 17^e eeuw gebouwd. De watermolen in het plangebied is later overgegaan in een wasserij en is in de tweede helft van de 20^e eeuw deels gesloopt en deels afgebrand.

Tijdens het onderzoek bleek dat het terrein in grote mate verstoord was. In totaal zijn slechts tien archeologische sporen waargenomen, waarvan het grootste deel bestond uit bakstenen funderingen die waarschijnlijk bij de 20^e-eeuwse wasserij hoorden. Daarnaast zijn twee houten palen aangetroffen die mogelijk onderdeel zijn van de beschoeiing van de molenbeek. Deze zouden tot een eerdere fase van de molen kunnen behoren. Helaas kon dit niet met zekerheid worden vastgesteld omdat de palen bij de sanering werden gevonden en vanwege mogelijke verontreiniging niet verder onderzocht konden worden. Vanwege de verstoringen werd de kans op andere sporen, ouder dan de 20^e-eeuwse funderingen, klein geschat. Om deze reden werd besloten het onderzoek af te ronden en het terrein vrij te geven voor de geplande nieuwbouw.

Afbeelding 11a. Funderingsresten in werkput 2 in het plangebied Holthuis naast 11. Waarschijnlijk hoorden deze funderingsresten bij de 20e-eeuwse wasserij of een aanbouw daarvan (foto: Greenhouse Advies bv).

Afbeelding 11b. Een van de twee houten palen die aangetroffen zijn in het plangebied Holthuis naast 11. Mogelijk horen deze bij een eerdere fase van de molen (foto: Greenhouse Advies bv).

28. Spelderholt, leidingtracé (Beekbergen)

In de winter van 2024 – 2025 is door SOB research op twee locaties op het Spelderholt een archeologische begeleiding uitgevoerd. De aanleiding hiervoor was de aanleg en vervanging van leidingtracés van Vitens.

Uit vooronderzoek was gebleken dat het plangebied in een landschap ligt dat in alle archeologische perioden een aantrekkelijke vestigingsplaats was. Ook bleek uit het vooronderzoek dat er resten van een schuur, die bij het kasteel Spelderholt hoorde, in het plangebied konden liggen. Daarnaast is bij eerder onderzoek op het Spelderholt al eens de rand van een nederzetting uit de Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Vermoedelijk ligt de kern van deze nederzetting tussen de leidingtracés die in 2024 – 2025 onderzocht zijn.

Op de noordelijke werklocatie zijn geen archeologische sporen aangetroffen, deels omdat de graafwerkzaamheden niet tot in de natuurlijke bodem reikten en deels omdat de natuurlijke bodem verstoord was. Wel zijn enkele vondsten gedaan, waaronder een helm uit de Tweede Wereldoorlog, enkele zinken knopen van een uniform en een glazen oogprothese.

Op de zuidelijke werklocatie zijn, ondanks de beperkte omvang van het tracé, wel archeologische resten gevonden. Het gaat om een paalkuil met een fragmentje verbrand bot en een fragment aardewerk, een niet-

gedateerde greppel, twee recente paalkuilen en een ijzerslakfragment. Een deel van de resten kan in relatie staan met de eerder aangetroffen nederzetting uit de Vroege Middeleeuwen, maar dit zal nog moeten blijken uit de verdere uitwerking van de begeleiding.

Afbeelding 12. Eén van de smalle leidingsleuven waarbij de begeleiding plaatsvond. In het afgebeelde deel van de sleuf werden geen sporen of vondsten waargenomen (foto: SOB Research).

33. Miggelenbergweg 45 (Hoenderloo)

In juni 2024 heeft Transect een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Miggelenbergweg 45 in Hoenderloo. De aanleiding voor dit onderzoek was de sloop van de bestaande woning en de nieuwbouw van een villa.

Uit het vooronderzoek bleek dat het plangebied landschappelijk gezien aantrekkelijk was voor vestiging van landbouwsamenlevingen (vanaf het Neolithicum). Vanaf de Late Middeleeuwen echter, speelt landschap een minder belangrijke rol bij het kiezen van vestigingsplaatsen en er zijn geen historische bronnen die er op wijzen dat er in deze of latere perioden in het gebied werd gewoond. Om deze redenen gold een hoge

archeologische verwachting voor de perioden Neolithicum t/m vroege Middeleeuwen en een lage verwachting voor de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Dit was aanleiding om een gravend onderzoek uit te voeren. Op het terrein zijn twee proefsleuven aangelegd, hierin werden (helaas) geen noemenswaardige sporen en vondsten aangetroffen. Het gebied kon daarom vrijgegeven worden voor de bouw van de villa.

Afbeelding 13. Het aanleggen van een werkput aan de Miggelenbergweg 45.

34. Delerweg 9, landgoed Deelerwoud (Hoenderloo)

Op 12 en 13 augustus heeft Econsultancy een archeologische begeleiding uitgevoerd op het Landgoed Deelerwoud. De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is een herinrichting van het Landgoed.

In 2021 is door Econsultancy een vooronderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat de locatie waarop de begeleiding plaatsvond in principe een geschikte vestigingslocatie was voor jagers-verzamelaars (Paleolithicum) en landbouwers (vanaf het Neolithicum). Om deze reden gold een (middel)hoge archeologische verwachting. Sinds 2021 zijn er diverse wijzigingen van de ontwerpplannen geweest en uiteindelijk bleek dat enkel bij het aanleggen van een HaHa graafwerkzaamheden plaats zouden vinden. Een HaHa is een deels ingegraven wildkering. In overleg is gekozen om het aanleggen van de wildkering archeologisch te begeleiden. Tijdens de begeleiding is één archeologisch relevant spoor aangetroffen. Het spoor hoorde mogelijk bij een schaapskooi die tussen 1850 en 1909 in de omgeving stond.

Afbeelding 14. Na de archeologische begeleiding was de HaHa (ingegraven wildkering) snel aangelegd.

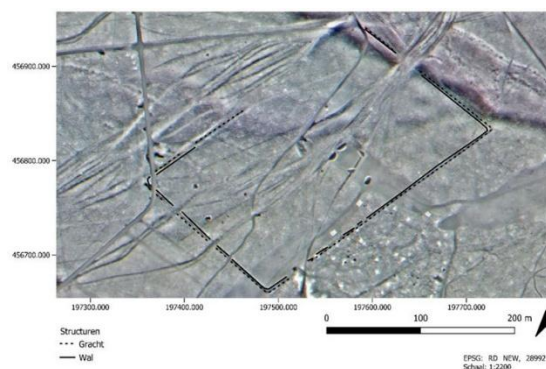
36 en 47 .Tijdelijke Romeinse kampen (omgeving gemeente Apeldoorn)

In 2024 heeft de Saxion Hogeschool op de Loenermark en in de omgeving van Hoog Buurlo archeologische veldonderzoeken uitgevoerd. In beide gevallen is de aanleiding hiervoor een afstudeeronderzoek uit 2023. Tijdens het afstudeeronderzoek is doormiddel van verschillende (digitale) onderzoekstechnieken gezocht naar tijdelijke Romeinse kampementen op de Veluwe. Het gaat om verdedigbare kampementen voor tijdelijk gebruik, aangelegd door het Romeinse leger. Op dit moment zijn er vijf soorten tijdelijke kampementen bekend: belegerings-, constructi-, extractie-, mars- en oefenkampementen. Uit het afstudeeronderzoek is gebleken dat er twee tijdelijke kampementen in gemeente Apeldoorn kunnen liggen. Om te bevestigen of het daadwerkelijk om tijdelijke Romeinse kampementen gaat, zijn de veldonderzoeken op de Loenermark en nabij Hoog Buurlo uitgevoerd.

Het veldonderzoek op de Loenermark is uitgevoerd op 23 t/m 25 januari en bestond uit geofysisch onderzoek, metaaldetectie en een proefsleuvenonderzoek. Op dit moment worden de bevindingen nog uitgewerkt, maar er kunnen al wel enkele resultaten gedeeld worden: In alle proefsleuven is een v-vormige spitsgracht aangetroffen, daarnaast was op meerdere plaatsen een wallichaam zichtbaar. De v-vormige spitsgracht met (aan de binnenzijde) een wallichaam is een typisch

kenmerk van een tijdelijk Romeins kampement. Ook is er een groot aantal vondsten gedaan, hiervoor geldt echter ook dat de uitwerking nog niet voltooid is. Wel lijken een aantal vondsten een Romeinse oorsprong te hebben. De bovenstaande resultaten wijzen er (sterk) op dat er in Loenen een tijdelijk Romeins kampement heeft gelegen.

Het veldonderzoek in de omgeving van Hoog Buurlo bestond uit geofysisch onderzoek en remote sensing. Dit zijn onderzoeken die gericht zijn op een beter (digitaal) inzicht in de bodem. De resultaten van dit onderzoek ondersteunen de sterke vermoedens dat er een kampement in de omgeving van Hoog Buurlo ligt. De volgende stap in het onderzoeksproces is een gravend onderzoek, om vast te stellen over welk type kampement het gaat, welke datering het kampement heeft etc. Het gravend onderzoek is begin 2025 uitgevoerd. Tijdens de Nationale Archeologie Dagen, op 13, 14 en 15 juni 202, zal meer informatie over het onderzoek worden gepresenteerd. Ook zullen de volledige resultaten in het volgende archeologisch jaaroverzicht (2025) worden opgenomen.

Afbeelding 15. Op een digitale hoogtemodellen kaart is een van de potentiële tijdelijke Romeinse kampementen zichtbaar, de wal en gracht zijn met lijntjes aangegeven (foto: Saxion).

38. Woudhuizermark A50 (Klarenbeek)

In augustus en september 2024 heeft ADC ArcheoProjecten samen met de AWA een maaiveldkartering uitgevoerd op de locatie van het zonnepark 'Woudhuizermark' langs de A50. Uit het vooronderzoek bleek dat het gebied waarschijnlijk aantrekkelijk was voor

vestiging in de periode Laat-Paleolithicum t/m Bronstijd. Ten zuiden van het zonnepark, bij de Ecofactorij II, gold dezelfde verwachting en daar zijn verschillende vuursteensites en bronstijdsporen aangetroffen. De locatie van het zonnepark bleek helaas grotendeels geëgaliseerd te zijn, waardoor de bodem verstoord is geraakt en de kans op intacte vuursteensites klein(er) is. Op plaatsen waar de bodem niet verstoord is, werd karterend booronderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

In sommige gevallen zijn vuursteenvindplaatsen niet meer intact, maar is het bijhorende vondstmateriaal nog wel in de omgeving te vinden (dit kan bijvoorbeeld gebeuren door ploegwerkzaamheden waarbij de vindplaats verstoord raakt en het vondstmateriaal over een akker verspreid raakt). Om te controleren of daar misschien sprake van was, is als laatste stap in het onderzoeksproces een maaiveldkartering uitgevoerd. De maaiveldkartering vond plaats vlak nadat het land was geploegd. Er werd een strook van circa 2 m breed en circa 770 m lang bewandeld en hierbij werd gezocht naar vondstmateriaal. Tijdens de maaiveldkartering zijn een aardewerkfragmentje, een spijker en wat glasachtig productieafval uit de Nieuwe Tijd gevonden. Daarnaast zijn ook twee vuurstenen verzameld, maar deze bleken niet bewerkt te zijn. Na afloop van de maaiveldkartering kon het gebied vrijgegeven worden voor de aanleg van het zonnepark.

40. Hessen Alleeweg, De Doorvaart (Klarenbeek)

Op verschillende momenten in 2024 heeft Transect een archeologische begeleiding uitgevoerd op een terrein aan de Hessen Allee en De Doorvaart. Het onderzoek vond plaats vanwege geplande woningbouw en natuurontwikkeling.

Op een deel van het terrein was eerder al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek is vastgesteld dat het terrein op de overgang van een dekzandrug naar een natte laagte ligt. Op de hoge terreindelen zijn sporen van een akkercomplex uit de (Late-) Nieuwe Tijd aangetroffen. Richting de laagte zijn

verploegde resten van een vuursteenvindplaats aangetroffen. Buiten de verploegde vindplaats is ook nog een los vuurstenen artefact aangetroffen. Het gaat waarschijnlijk om een (mesolithische) afslagbijl.

Omdat de kans bestaat dat er in de (overgang naar) de laagte meer vuursteenvindplaatsen liggen, werd vervolgonderzoek ingezet. Dit is op verschillende momenten in 2024 uitgevoerd, in de vorm van een archeologische begeleiding. De resultaten hiervan waren ten tijde van het opstellen van het jaaroverzicht 2024 nog niet bekend. In ieder geval zijn er een kuil, paalkuil, waterkuil en greppel aangetroffen, voorlopig is er nog geen datering van deze sporen. De aangetroffen greppel lijkt bij het landbouwcomplex uit de (Late-) Nieuwe Tijd te horen. Op dit moment is het terrein nog niet definitief vrijgegeven en misschien volgt er in de toekomst meer onderzoek.

42: Lierdererf nabij nr. 2 (Lieren)

In december 2023 was uit proefsleuvenonderzoek al gebleken dat aan het Lierdererf, nabij nr. 2., behoudenswaardige archeologische resten aanwezig waren. In januari 2024 zijn deze door Econsultancy gedeeltelijk opgegraven.

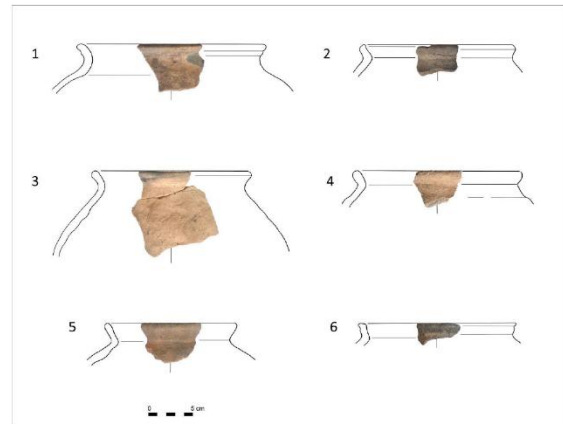
Het plangebied is gelegen op dekzand, daterend uit het einde van de laatste ijstijd. Op het dekzand is de afgelopen eeuwen een dik plaggendek tot ontwikkeling gekomen, als gevolg van het bemesten van akkers met zandhoudende plaggen. Het gebruik van zandhoudende plaggen zorgt voor een geleidelijke ophoging van het maaiveld. De dikte van het plaggendek in het plangebied varieert tussen de 40 en 60 cm.

Tijdens de opgraving zijn onder het plaggendek twee vindplaatsen aangetroffen. De oudste vindplaats is een nederzetting uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd (circa 50 v. Chr. - 100 n. Chr.) en bestaat uit enkele verspreid gelegen sporen. Er konden geen gebouwstructuren uit deze periode herkend worden. Wel is er handgevormd aardewerk uit deze periode gevonden.

De tweede vindplaats is een laatmiddeleeuws boerenerf en bestaat uit vele (paal-)kuilen en enkele greppels. De aangetroffen sporen horen bij een zogenaamde Gasselte B boerderij en een hooimijt. Deze gebouwen en bijbehorende sporen, waaronder een waterput, dateren tussen het eind van de 11^e tot en met de 12^e eeuw. Het aangetroffen aardewerk bestaat vooral uit lokaal of regionaal vervaardigd kogelpotaardewerk. Ook zijn enkele draaischijfaardewerk aangetroffen gevonden uit de regio Brühl-Pingsdorf, die te dateren zijn in de 11^e tot 12^e eeuw. Overige vondsten betreffen natuursteen, huttenleem, dierlijk bot, verbrand organisch materiaal en metaalslak. De vondsten getuigen van voedsel-, aardewerk en ijzerproductie binnen de vindplaats, maar ook een beperkte mate van handelscontacten.

Afbeelding 16a. Allesporenkaart van de opgraving aan het Lierdererf (nabij nr. 2), waarop de verschillende structuren met kleurcoderingen zichtbaar zijn gemaakt (foto: Econsultancy).

Afbeelding 16b. Enkele van de aangetroffen fragmenten middeleeuws kogelpotaardewerk aan het Lierdererf (nabij nr. 2), met bijbehorende kogelpotvormen (foto: Econsultancy).

43: Lierdererf naast 31 (Lieren)

In verband met de bouw van een woning is in maart door Econsultancy een proefsleuvenonderzoek met doorstart naar een opgraving uitgevoerd. Op een oppervlakte van circa 500 vierkante meter zijn diverse kuilen en greppels aangetroffen, die vermoedelijk dateren uit de late prehistorie en de Middeleeuwen. Daarbij gaat het onder meer om drie waterkuilen en verschillende paalkuilen. In de paalkuilen konden voornamelijk nog geen structuren herkend worden. Het vondstmateriaal bestond voornamelijk uit aardewerk, waaronder een fragment Pingsdorf aardewerk, een fragment van een lappenschaal en verschillende fragmenten handgevormd aardewerk die vermoedelijk te dateren zijn in de periode IJzertijd – Romeinse tijd.

Afbeelding 17. Greppels en kuilen in het opgravingsvlak aan de Lierdererf, naast nr. 31 (foto: Econsultancy).

44. Kanaal Zuid 378 (Lieren)

Op 10 mei 2024 heeft Econsultancy een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan Kanaal Zuid 378 in Lieren. De aanleiding voor dit onderzoek is nieuwbouw en herinrichting van het terrein.

In het bureauonderzoek is gekeken naar de landschappelijke en historische context van het gebied. De landschappelijke ligging maakte het gebied waarschijnlijk aantrekkelijk voor vestiging van jagers-verzamelaars (Paleolithicum en Mesolithicum) en landbouwers (vanaf het Neolithicum). Voor de perioden Paleolithicum t/m Romeinse tijd gold een middelhoge verwachting. Voor de perioden Middeleeuwen t/m Nieuwe tijd gold een lage verwachting. Tijdens het verkennend booronderzoek is deze verwachting verder toegespitst en bleek dat met name in het zuidoosten van het plangebied archeologische resten konden voorkomen.

Het proefsleuvenonderzoek heeft geen archeologische resten aangetoond; er zijn enkel recente of natuurlijke sporen aangetroffen. Op basis van de resultaten is het plangebied vrijgegeven voor de verdere ontwikkelingen.

Afbeelding 18. Een van de aangelegde werkputten aan Kanaal Zuid 378. Hierop is te zien hoe dicht het archeologische sporenniveau soms onder het oppervlakte ligt. Helaas in dit vlak enkel natuurlijke verkleuringen (foto: Econsultancy).

51. Beekbergerweg 2

Op 11 tot 14 juni 2024 heeft RAAP een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Beekbergerweg 2. Op het adres ligt een monumentaal pand: het voormalig café-restaurant-hotel 'Den Eikenboom'. Sinds 2022 wordt het pand gerestaureerd, verbouwd en verduurzaamd, ook wordt het omliggende terrein aangepakt. Sindsdien wordt ook archeologisch onderzoek uitgevoerd op de locatie.

Het monumentale pand 'Den Eikenboom' is gebouwd tussen 1801 en 1803. Uit het vooronderzoek bleek dat er waarschijnlijk geen oudere voorgangers van 'Den Eikenboom' hebben bestaan, maar dat er in het gebied wel diverse archeologische resten gevonden konden worden die in verband staan met 'Den Eikenboom'. Daarnaast bleek uit het vooronderzoek dat er ook rekening gehouden moest worden met resten uit de Middeleeuwen en in (iets) mindere mate uit de prehistorie en Romeinse tijd. Om deze redenen werd een gravend archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Een (klein) deel van het onderzoek heeft in de loop van 2022 en 2023 al plaatsgevonden. Het ging om de archeologische begeleidingen van diverse graafwerkzaamheden. Het merendeel van het gravende onderzoek is pas in 2024 uitgevoerd, als proefsleuvenonderzoek met een gedeeltelijke doorstart naar een opgraving.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn in totaal 130 sporen en 27 vondsten aangetroffen. Een elftal sporen dateert uit de IJzertijd. Het gaat om een grote voorraadkuil en meerdere (paal)kuilen. In de sporen zijn zes stukjes handgevormd aardewerk gevonden. De sporen uit de IJzertijd vormden waarschijnlijk een nederzettingsterrein. De sporen zijn redelijk zeldzaam, omdat er tot op heden weinig ijzertijdvindplaatsen in Loenen bekend zijn. Verder is één spoor gevonden dat (waarschijnlijk) dateert in de late Middeleeuwen, dit spoor is verder niet aan een structuur of complex gekoppeld.

Het overige deel van de sporen (ca. 118) kan verdeeld worden tussen oudere sporen van 'Den Eikenboom' en sporen van recente aard. De oude sporen van 'Den Eikenboom' bestaan uit baksteenresten, paalkuilen en karrensporen. De baksteenresten bestaan uit vloeren, muren en trappen die bij 'Den Eikenboom' hoorden. De paalkuilen vormden geen duidelijke structuur, maar het is niet ondenkbaar dat deze bij een oude schuur, roedeberg of afrastering hoorden. De karrensporen bestonden uit twee parallelle sporen die langs een, in 1965 gesloopte, wagenschuur liepen.

Tijdens het onderzoek is ook een vijftal bijzondere sporen aangetroffen. In feite gaat het om vijf recente kuilen van circa 1 bij 1 m. Wat deze 'recente verstoringen' bijzonder maakt, is dat het waarschijnlijk gaten van het NK gatgraven zijn. Het NK heeft meerdere keren 'in het weiland bij 'Den Eikenboom'' plaatsgevonden. Bij de wedstrijd werden gaten gegraven tot diep in de natuurlijke bodem. Daarbij werden zelfs regelmatig zwerfkeien naar boven gehaald. Tijdens het NK waren prijzen te winnen voor het team dat het diepste gat groef, maar ook voor degene die de zwaarste zwerfkei opgroef.

De resten van 'Den Eikenboom' worden niet als behoudenswaardig gezien. De vindplaats uit de IJzertijd juist wel, omdat deze zeldzaam zijn in Loenen. Dit betekent dat het terrein nog niet (in geheel) is vrijgegeven en dat er in de toekomst misschien meer archeologisch onderzoek zal plaatsvinden.

Afbeelding 19a. Een dwarsdoorsnede van de mogelijke voorraadkuil uit de IJzertijd aan de Beekbergerweg 2 te Loenen (foto: RAAP).

Afbeelding 19b. Een van de 'vierkante' gaten die mogelijk zijn aangelegd tijdens het NK gatgraven aan de Beekbergerweg 2 te Loenen.

Afbeelding 19c. Het NK gatgraven bij 'Den Eikenboom' ergens in de jaren '80 (foto: RAAP / Regiobode online).

52. Uddelse Buurtveld (Uddel)

De afgelopen jaren zijn op en rond de heide bij Uddel munitieruimingswerkzaamheden uitgevoerd, als onderdeel van het munitieruimingsproject Munitiedepot Hoog Soeren uit de Tweede Wereldoorlog. En deze munitieruimingswerkzaamheden vinden plaats onder archeologische begeleiding. In 2024 zijn de veldwerkzaamheden op het

Uddelse Buurtveld afgerond (zie ook verderop in dit jaaroverzicht het bericht over de feestelijke afsluiting van 26 jaar munitieruiming). Archeologische vondsten zijn in 2024 niet aangetroffen op het Uddelse Buurtveld.

53: Meervelderweg 52 (Uddel)

In het kader van de uitbreiding van een winkelpand en de aanleg van een vijver is door AcheoPro een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Meervelderweg 52 te Uddel. Tijdens het onderzoek zijn bijna dertig proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van circa 3000 vierkante meter. In de proefsleuven zijn geen archeologische vondsten of sporen aangetroffen. Wel werd in het hoger gelegen oostelijke deel van het plangebied een opvallend natuurlijk fenomeen waargenomen; roodzandvlekken (roodkleuring van het zand door ijzerverbindingen).

Afbeelding 20. Natuurlijke roodzandvlekken in de proefsleuven aan de Meervelderweg 52.

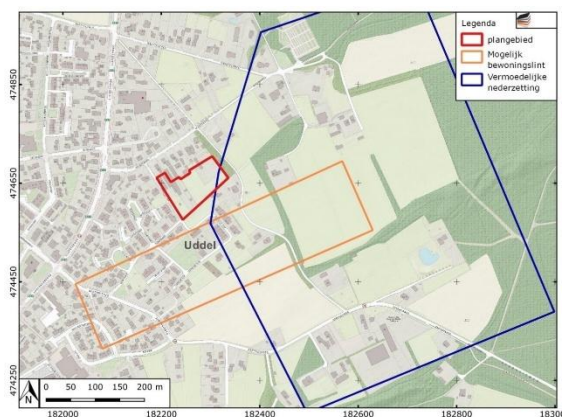
54. Uddelse Enk – Heegderweg (ong.) (Uddel)

Op 19 en 26 november heeft Laagland Archeologie wederom een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Heegderweg te Uddel. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van woningbouw aan de Heegderweg.

Uit het vooronderzoek bleek dat in het plangebied een middelhoge tot (zeer) hoge archeologische verwachting gold voor de perioden Neolithicum t/m Late Middeleeuwen. Nabij het plangebied heeft in 2015 een groot archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Bij het onderzoek uit 2015 zijn o.a. twee kringgreppels en een urn met crematieresten uit de Late Bronstijd – Vroege

IJzertijd aangetroffen én de rand van Karolingische nederzetting (8e – 9e eeuw n. Chr.). De Karolingische nederzetting wordt ook wel in verband gebracht met de eerste vermelding van Uddel in 792 (als Uttiloch). Met name van de Karolingische nederzetting werd verwacht dat deze misschien tot in het plangebied zou doorlopen.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is helaas geen vindplaats aangetroffen, maar slechts enkele sporen. Het gaat vooral om recente sporen en daarnaast één niet-gedateerde greppel, die tenminste ouder is dan het plaggendek. Hoewel er geen vindplaats is aangetroffen, is de informatie over de begrenzingen van de vindplaatsen ook erg waardevol. Vanwege het ontbreken van een vindplaats is dit terrein vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Afbeelding 21. De mogelijke ligging van de Karolingische nederzetting ten opzichte van het plangebied aan de Heegderweg (bron: Econsultancy).

56. Amersfoortseweg 301 (Uddel)

Op 4 oktober is door Econsultancy een archeologische begeleiding uitgevoerd aan de Amersfoortseweg 301. De aanleiding voor dit onderzoek was de bouw van een woning met aanbouw. Op het terrein is in 2023 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij twee vindplaatsen werden aangetroffen. De eerste vindplaats bevatte bewoningssporen (o.a. een graansilo en haardkuil) uit de Bronstijd. De tweede vindplaats bestond uit een teerwinningskuil uit het Mesolithicum. Door het bouwen van een woning kon de

vindplaats uit de Bronstijd mogelijk aangetast worden. Omdat het bouwen van één woning slechts een beperkte verstoring veroorzaakt werd gekozen om de graafwerkzaamheden te begeleiden.

Tijdens de begeleiding zijn 8 sporen aangetroffen. Hiervan zijn er zes natuurlijk en twee archeologisch relevant. Tijdens het onderzoek werd (helaas) geen geschikt vondstmateriaal of geschikt materiaal voor monsternamen aangetroffen, daarom is het niet zeker of de sporen bij een vindplaats horen. Op basis van de ligging van de sporen is het wel mogelijk dat de sporen bij de Bronstijd vindplaats horen. Na de archeologische begeleiding kon de woning gebouwd worden, voor de rest van het terrein blijft de archeologische verwachting (met twee vindplaatsen) staan.

Afbeelding 22. Een coupe van een van de twee kuilen die mogelijk bij de Bronstijd vindplaats aan de Amersfoortseweg 301 horen (foto: Econsultancy).

Afbeelding 23. Een van de vlakfoto's met daarin de natuurlijke verkleuringen en recente verstoringen die in relatie staan met het kampeerterrein aan de Zwolseweg 540 (foto: Geonius Archeologie).

59. Zwolseweg 540 (Wenum Wiesel)

In september 2024 heeft Geonius Archeologie een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd bij Parc de Parelhoeve in Wenum Wiesel. De aanleiding voor het onderzoek was een herinrichting van het campingterrein. Uit vooronderzoek bleek dat er een (middel)hoge verwachting gold voor sporen uit de perioden vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden echter geen archeologisch relevante sporen of vondsten aangetroffen. De aanwezige recente sporen konden duidelijk aan het kampeerterrein gekoppeld worden. Het ontbreken van archeologisch relevante sporen leidde tot vrijgave van het terrein.

ADRESSEN

Voorzitter/Penningmeester: Chris Nieuwenhuize
c.nieuwenhuize@gmail.com

Secretaris: Gerard Tiemessen
awn18secretariaat@gmail.com

Bestuurslid: Gijsbert Jansen
g.jansen504@upcmail.nl

Bestuurslid: Dirk Haasjes
dhaasjes@hotmail.com

website
www.AWN18.nl

Apeldoorn e.o. : Chris Nieuwenhuize & H. Schotman
har.schotman@planet.nl

Deventer e.o. : Aly
awn18.aly@xs4all.nl

Lochem :
awn18secretariaat@gmail.com

Raalte e.o. Giny Kogelman
ginykogelman@hotmail.com

Voorst e.o.: Herman Lubberding
hj.lubberding@kpnmail.nl

Almen-Eefde-Gorsel-Lochem: Jan Venselaar
jan@venselaar.nl

AWN-Depot Apeldoorn:

Geopend dinsdagavond van 20.00 tot 22.00 uur.

Roggestraat 44, 7311 CD Apeldoorn (ACEC-gebouw naast museum CODA).

AWN-Depot Deventer:

Geopend op vrijdagmiddag van 13.30 tot 16.00 uur. Archeologische Dienst Deventer

Gemeentelijke archeologische diensten

Apeldoorn: Stadhuis (Marktplaats 1), Postbus 9033, 7300 ES Apeldoorn, tel. 055-5801010.

Deventer: Bergpoortstraat 191, 7411 CV Deventer, tel. 0570-671155 (werkruimte)

Zutphen: Kuiperstraat 13, 7201 HG Zutphen, tel. 140575

Regioarcheoloog: Emile Eimermann
emile.eimermann@apeldoorn.nl

AWN - afdeling 18. Zuid-Salland – IJsselstreek – Oost-Veluwe

Sinds 1951 zijn amateurarcheologen verenigd in de AWN.

De leden vervullen een onmisbare functie in het archeologisch onderzoek.

AWN-leden maken geschiedenis!